YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
(neljäs jaosto)

1 päivänä heinäkuuta 2008 *

Asiassa T-276/04,

Compagnie maritime belge SA, kotipaikka Antwerpen (Belgia), edustajanaan asianajaja D. Waelbroeck,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään aluksi É. Gippini Fournier, P. Hellström ja F. Amato, sittemmin Gippini Fournier,

vastaajana,

jossa vaaditaan kumottavaksi EY 82 artiklan mukaisesta menettelystä (asiat COMP/D/32.448 ja 32.450) 30.4.2004 tehty komission päätös 2005/480/EY (tiivistelmä EUVL L 2005, L 171, s. 28), jolla kantajalle määrättiin sakko, koska Cewal-konferenssin väitettiin käyttäneen väärin yhteistä määräävää markkina-asemaansa, ja jossa toissijaisesti vaaditaan alennettavaksi mainitun sakon määrää,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja O. Czúcz sekä tuomarit J. D. Cooke (esittelevä tuomari) ja I. Labucka,

kirjaaja: hallintovirkamies K. Pocheć,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 20.11.2007 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Asian tausta

1 Komissio on ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan (IV/32.448 ja IV/32.450: Cewal, Cowac, Ukwal) ja ETY:n perustamissopimuksen 86 artiklan (IV/32.448 ja IV/32.450: Cewal) mukaisesta menettelystä 23.12.1992 tehdyllä päätöksellä 93/82/ETY (EYVL 1993, L 34, s. 20) määrännyt eräät Associated Central West Africa Lines -linjakonferenssin (jäljempänä Cewal) jäsenyritykset maksamaan sakkoja yhteisen määräävän markkina-aseman väärinkäytön takia. Kantajalle, Compagnie maritime belge SA:lle, määrättiin tästä syystä 9 600 000 ecun suuruinen sakko.

2 Päätöksen 93/82 päätösosassa määrätään seuraavaa:

”1 artikla

– –

2 artikla

Cewal-linjakonferenssin jäsenyritykset ovat käyttäneet väärin yhteistä määräävää asemaansa syrjäyttääkseen pääasiallisen riippumattoman kilpailijan kyseisestä linjaliikenteestä, menetellen seuraavasti:

— noudattamalla Ogefremin kanssa tehtyä yhteistyösopimusta ja vaatimalla toistuvasti ja usein eri tavoin sen ehdotonta soveltamista

— muuttamalla rahdin hintaa poiketen voimassa olevista maksutaulukoista, jotta saavutettaisiin samat tai alemmat hinnat kuin pääasiallisella riippumattomalla kilpailijalla niiden alusten osalta, jotka lähtevät satamasta samana päivänä tai lähipäivinä (menettelytapa on nimeltään hintataistelualukset, fighting ships)

ja

— suorittamalla sataprosenttista lojaalisuutta (mukaan lukien fob-ehdoin myytävät tavarat) edellyttäviä järjestelyjä, jotka ovat pidemmälle menevä toimenpide kuin asetuksen N:o 4056/86 5 artiklan 2 kohdassa säädetään, ja pitämällä 'mustia listoja' niistä rahdinantajista, jotka eivät ole lojaaleja.

3 artikla

– –

Cewal-linjakonferenssin jäsenyritykset velvoitetaan myös lopettamaan 2 artiklassa todetut rikkomiset.

4 artikla

– –

5 artikla

Cewal-linjakonferenssin jäsenyritysten on saatettava lojaliteettijärjestelyt asetuksen N:o 4056/86 5 artiklan 2 kohdan mukaisiksi.

6 artikla

Cewal-linjakonferenssin jäsenyritysten, Compagnie maritime zaïroisea (CMZ), Angonavea, Portlinea ja Scandinavian West Africa Linesia (Swal) lukuun ottamatta, maksettavaksi määrätään sakko 2 artiklassa todettujen rikkomisten perusteella.

Nämä sakot ovat seuraavat:

— Compagnie maritime belgelle 9 600 000 (yhdeksänmiljoonaa kuusisataatuhatta) ecua,

— Dafra Linelle 200 000 (kaksisataatuhatta) ecua,

— Nedlloyd Lijnen BV:lle 100 000 (satatuhatta) ecua,

— Deutsche Afrika Linien-Woermann Linielle 200 000 (kaksisataatuhatta) ecua.

7 artikla

Edellä 6 artiklassa määrätyt sakot on maksettava – – kolmen kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksiantamisesta lukien – –

– –

8 artikla

Tämä päätös on osoitettu Cewal-, Cowac- ja Ukwal-linjakonferensseille ja niiden jäsenyrityksille, joita koskeva luettelo on liitteessä I.”

3 Kantaja on Compagnie maritime belge (CMB) -konsernin holdingyhtiö, joka toimii pääasiassa varustamoalalla ja sekä hallinnoi että harjoittaa meriliikennettä. Päätöksessä 93/82 kyseessä olevien tapahtumien aikaan se oli jäsenenä Cewalissa, johon kuului linjaliikenteen harjoittajia, jotka tarjosivat aikatauluun perustuvia merikuljetuksia Zairen (josta on tullut Kongon demokraattinen tasavalta) ja Angolan satamien sekä Pohjanmeren satamien välillä, Yhdistyneen kuningaskunnan satamia lukuun ottamatta. Cewalin sihteeristö sijaitsi Antwerpenissä (Belgia).

4 Kantaja ja Dafra-Lines A/S nostivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kanteet, joissa ne vaativat päätöksen 93/82 kumoamista. Nämä kanteet hylättiin siltä osin kuin kyse oli kilpailusääntöjen rikkomisten toteamisesta (yhdistetyt asiat T-24/93–T-26/93 ja T-28/93, Compagnie maritime belge transports ym. v. komissio, tuomio 8.10.1996, Kok. 1996, s. II-1201, jäljempänä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antama tuomio). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kuitenkin alensi määrättyjen sakkojen määriä. Kantajan osalta sakkoa alennettiin 9 600 000 ecusta 8 640 000 ecuun.

5 Kantaja ja Dafra-Lines valittivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiosta. Yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi yhdistetyissä asioissa C-395/96 P ja C-396/96 P, Compagnie maritime belge transports ym. vastaan komissio, 16.3.2000 antamassaan tuomiossa (Kok. 1996, s. I-1365, jäljempänä yhteisöjen tuomioistuimen asiassa CMB antama tuomio) kaikki valitusperusteet, jotka liittyivät kilpailusääntöjen rikkomisten toteamiseen päätöksessä 93/82. Se totesi kuitenkin tuomionsa 142–147 kohdassa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli tehnyt oikeudellisen virheen, kun se oli määrännyt sakkoja Cewalin eri jäsenille sen mukaan, missä määrin ne olivat

osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomisiin, vaikka väitetiedoksianto oli osoitettu suoraan vain Cewalille (Cewalin jäsenet saivat siitä vain jäljennöksen lausunnon antamista varten), joka näin ollen oli sakon mahdollinen maksaja. Yhteisöjen tuomioistuin siis ratkaisi asian lopullisesti ja kumosi päätöksen 93/82 6 ja 7 artiklan, jotka koskevat Cewalin jäsenille määrättyjä sakkoja.

6 Yhteisöjen tuomioistuimen asiassa CMB antaman tuomion seurauksena komissio palautti kantajalle tämän maksaman sakon määrän.

7 Komissio ilmoitti kantajalle 15.4.2003 toimittamallaan uudella väitetiedoksiannolla (jäljempänä vuoden 2003 väitetiedoksianto) aikeestaan tehdä uusi päätös, jolla kantajalle määrätään sakko EY 82 artiklan rikkomisista, joista on kyse päätöksen 93/82 2 artiklassa, siltä osin kuin komission arviointeja, jotka koskevat kilpailusääntöjen rikkomisia ja niihin osallistuneita yrityksiä, ei kumottu komissiota vastaan vireille saatettujen peräkkäisten oikeudenkäyntien johdosta.

8 Komissio määräsi EY 82 artiklan mukaisesta menettelystä (asiat COMP/D/32.448 ja 32.450 – Compagnie maritime belge) 30.4.2004 tehdyllä päätöksellä 2005/480/ETY (tiivistelmä EUVL 2005, L 171, s. 28; jäljempänä riidanalainen päätös) kantajalle 3 400 000 euron suuruisen sakon EY 82 artiklan rikkomisista, jotka todettiin päätöksen 93/82 20–27 perustelukappaleessa Office zaïrois de gestion du fret maritimen (Zairen merirahdista vastaava virasto, jäljempänä Ogefrem) kanssa tehdyn sopimuksen osalta, 28 ja 29 perustelukappaleessa mustien listojen ja lojaliteettijärjestelyjen osalta ja 32 perustelukappaleessa hintataistelualusten osalta, sekä kyseisen päätöksen päätösosan 2–5 artiklassa.

Asian käsittely ja asianosaisten vaatimukset

9 Kantaja nosti nyt esillä olevan kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 8.7.2004 toimittamallaan kannekirjelmällä.

10 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (neljäs jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen kuultuaan aloittaa suullisen käsittelyn. Se esitti prosessinjohtotoimenpiteinä asianosaisille kirjallisia kysymyksiä. Asianosaiset vastasivat niihin asetetussa määräajassa.

11 Asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin suullisiin kysymyksiin kuultiin istunnossa, joka pidettiin 20.11.2007.

12 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa riidanalaisen päätöksen

— toissijaisesti alentaa sakon määrää

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

13 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

14 Kantaja vetoaa kanteensa tueksi kahdeksaan kanneperusteeseen. Neljä ensimmäistä kanneperustetta liittyvät pääasiallisesti riidanalaisen päätöksen kumoamiseen ja koskevat ensimmäiseksi sitä, että kohtuullisessa ajassa toimimisen periaatetta on loukattu ja vanhentumissääntöjä on rikottu, toiseksi sitä, että puolustautumisoikeuksia on loukattu, kolmanneksi sitä, että asiassa CMB antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin ei ”osoittanut kilpailusääntöjen rikkomisia lopullisesti”, ja neljänneksi sitä, että riidanalaisen päätöksen ”perustelut ovat puutteelliset” ja että riidanalaiselle päätökselle ”ei ole esitetty oikeutusta”. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkastelee vuorollaan ensimmäisen, kolmannen, toisen ja neljännen kanneperusteen.

15 Neljä muuta kanneperustetta liittyvät toissijaiseen vaatimukseen sakon määrän alentamisesta ja koskevat sitä, että sakon määrä on syrjivä (viides kanneperuste) ja suhteeton (kuudes kanneperuste), sitä että sakko on määrätty tavalla, joka on ristiriidassa komission tavanomaisen käytännön kanssa (seitsemäs kanneperuste), ja lopuksi sitä, että harkintavaltaa on käytetty väärin (kahdeksas kanneperuste).

Riidanalaisen päätöksen kumoamista koskevat vaatimukset

Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee sitä, että kohtuullisessa ajassa toimimisen periaatetta on loukattu ja vanhentumissääntöjä on rikottu

– Asianosaisten lausumat

16 Kantaja jakaa tämän kanneperusteen kahteen osaan. Yhtäältä kantaja väittää, että komissio teki riidanalaisen päätöksen kohtuuttoman myöhään. Toisaalta kantaja väittää, että komissio rikkoi vanhentumisajoista liikennettä ja kilpailua koskeviin Euroopan talousyhteisön sääntöihin liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa 26.11.1974 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2988/74 (EYVL L 319, s. 1) säännöksiä.

17 Ensimmäisessä osassa kantaja väittää, että riidanalainen päätös tehtiin liian myöhään eli yli neljän vuoden kuluttua siitä, kun yhteisöjen tuomioistuin antoi tuomion asiassa CMB. Kantajan mukaan tätä komission viivästymistä, jolle ei ole esitetty mitään selityksiä, ei voida perustella Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleeseen ja Nizzassa 7.12.2000 julistetun Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklaan (EYVL 2000, C 364, s. 1) eikä yhteisöjen tuomioistuinten ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön nähden, muun muassa kun otetaan huomioon sakon suuri määrä, se että riidanalainen päätös ei ole monimutkainen (komissio ei tarkastele rikkomisia, joista päätöksessä 93/82 on kyse), ja se että viivästymistä ei voida lukea kantajan syyksi. Lisäksi kantaja katsoo, että olisi sekä oikeusvarmuuden periaatteen että luottamuksensuojan periaatteen kanssa yhteensopimatonta, jos komissio voisi lykätä loputtomasti toimivaltansa käyttämistä. Näin ollen komissio ei alentanut sakon määrää riittävästi menettelyn kesto huomioon ottaen. Lisäksi komissio

loukkasi kantajan puolustautumisoikeuksia, koska Cewal ja kantaja eivät enää harjoita toimintaa kyseessä olevalla alalla eivätkä ne täten kykene puolustautumaan tehokkaasti sen vuoksi, että tiettyjen asiakirjojen löytäminen tai entisten työntekijöiden haastatteleminen on vaikeaa.

18 Toisessa osassa kantaja väittää, että riidanalainen päätös tehtiin asetuksen N:o 2988/74 vastaisesti. Kyseisessä asetuksessa säädetty rikkomisen jälkeinen viiden vuoden vanhentumisaika voidaan pysäyttää tai keskeyttää vain siinä mainituin edellytyksin. Muilta osin vanhentumisen keskeytymistä, joka muodostaa poikkeuksen viiden vuoden vanhentumisajalle, on tulkittava suppeasti (asia T-213/00, CMA CGM ym. v. komissio, tuomio 19.3.2003, Kok. 2003, s. II-913, 484 kohta ja asia C-278/02, Handlbauer, tuomio 24.6.2004, Kok. 2004, s. I-6171, 40 kohta).

19 Koska 28.5.1990 päivätty väitetiedoksianto, jonka jälkeen päätös 93/82 tehtiin (jäljempänä vuoden 1990 väitetiedoksianto), osoitettiin Cewalille eikä kantajalle, joka sai siitä jäljennöksen vain lausunnon antamista varten Cewalin jäsenen ominaisuudessaan (eikä sen vuoksi, että kantaja on sen päätöksen mahdollinen adressaatti, jolla sakkoja määrätään), vuoden 1990 väitetiedoksianto ei keskeyttänyt vanhentumisaikaa kantajan osalta, koska se ei ollut yritys, joka oli ”määritelty” ”rikkomiseen osalliseksi” asetuksen N:o 2988/74 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Asia on kantajan mukaan soveltuvin osin samalla tavoin vuoden 1990 väitetiedoksiannon jälkeen toteutettujen toimenpiteiden osalta, kuten niiden tiedonsaantipyyntöjen osalta, jotka lähetettiin kantajalle eikä Cewalille. Vaikka päätös 93/82 osoitettiin kantajalle ja kumottiin siltä osin kuin siinä määrätään sakkoa, myöskään siihen ei voida vedota kantajaa vastaan vanhentumisen osalta, koska sakko on kantajan mukaan ainoa seikka, jolla on merkitystä vanhentumiseen liittyen.

20 Kantajan mukaan asetusta N:o 2988/74 on joka tapauksessa luettava niiden yhteisön oikeuden ylemmäntasoisten periaatteiden valossa, joilla on etusija johdettuun oikeuteen nähden ja joita ovat esimerkiksi oikeusvarmuuden periaate, puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen periaate tai kohtuullisessa ajassa toimimista koskeva periaate (asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998, Kok. 1998, s. I-8417, 29 kohta), joiden kanssa on ristiriidassa se, että komissio oli pitkään toimimatta ennen menettelyn uudelleen aloittamista. Tältä osin ei voida vedota edellä mainitussa asiassa CMA CGM ym. vastaan komissio annettuun tuomioon. Lisäksi kantaja väitti istunnossa, että ratkaisua, johon kyseisessä tuomiossa päädyttiin, ei voida soveltaa nyt esillä olevassa asiassa, koska riidanalainen päätös tehtiin yhteisöjen tuomioistuimen antaman tuomion jälkeen ja koska komissio ei tällä välin ollut suorittanut minkäänlaista tutkintaa, koska riidanalaisessa päätöksessä se vain viittasi päätöksessä 93/82 lopullisesti osoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin.

21 Komissio katsoo, että ensimmäinen kanneperuste on perusteeton. Se väittää, että riidanalainen päätös tehtiin asetuksen N:o 2988/74 vanhentumissääntöjä noudattaen. Komissio vetoaa vastineessaan ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjallisiin kysymyksiin antamassaan vastauksessa edellä mainitussa asiassa CMA CGM ym. vastaan komissio annettuun tuomioon (tuomion 321–324 kohta) ja väittää, että koska asetuksessa N:o 2988/74 tarkoitettu vanhentumisaika ei ole päättynyt, kohtuullisessa ajassa toimimista koskevaa periaatetta ei voida soveltaa. Jos kuitenkin oletetaan, että tätä viimeksi mainittua periaatetta sovelletaan ja jos lisäksi oletetaan, että komissio ei toiminut kohtuullisessa ajassa, komissio väittää, että riidanalaisen päätöksen kumoaminen ei ole perusteltua tällaisen tilanteen vuoksi, koska kantaja ei ole esittänyt näyttöä siitä, että sen puolustautumisoikeuksia loukattiin. Komission myöntämä sakon määrän alentaminen ei sen mukaan aseta kyseenalaiseksi tätä näkökulmaa.

– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

22 Alustavasti on todettava, että riidanalainen päätös, jonka tarkoitus on vain yhtäältä määrätä kantajalle, täysin samojen kilpailusääntöjen rikkomisten perusteella kuin päätöksessä 93/82 todettiin, uusi sakko, jonka määrää on alennettu alkuperäiseen,

yhteisöjen tuomioistuimen asiassa CMB antamassa tuomiossa kumoaman sakon määrään nähden, ja toisaalta oikaista menettelyvirheet, jotka todettiin kyseisessä tuomiossa (riidanalaisen päätöksen 1, 17, 41, 61 ja 108 perustelukappale), on päätös, jossa vain määrätään [EY 81] ja [EY 82] artiklan yksityiskohtaisesta soveltamisesta meriliikenteeseen 22.12.1986 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4056/86 (EYVL L 378, s. 4) 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu sakko, eikä se ole päätös, jossa todetaan saman asetuksen 11 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu rikkominen. Komissio nimittäin teki kilpailusääntöjen rikkomisia koskevat lopulliset toteamukset niissä päätöksen 93/82 osissa, joita ei kumottu (ks. edellä 8 kohta ja jäljempänä 55–60 kohta).

23 Asetuksen N:o 2988/74 säännöksistä käy ilmi, että koska komissio määräsi riidanalaisessa päätöksessä sakkoa, päätöksen lainmukaisuuden edellytyksenä on se, että päätös tehtiin kyseisessä asetuksessa säädettyjä vanhentumissääntöjä noudattaen. Ensimmäisen kanneperusteen tarkastelu on siis aloitettava sen toisesta osasta, ja on ratkaistava, oliko kyseisen asetuksen mukaan vanhentumisaika jo päättynyt riidanalaisen päätöksen tekemispäivänä eli 30.4.2004.

24 Asetuksen N:o 2988/74 1 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädetään viiden vuoden vanhentumisajasta, joka koskee kyseessä olevan kaltaisista kilpailusääntöjen rikkomisista määrättäviä sakkoja tai muita seuraamuksia. Jatkettujen rikkomisten osalta, kuten nyt esillä olevassa asiassa, tämä määräaika alkaa kulua siitä päivästä, jona rikkominen on lakannut (1 artiklan 2 kohta).

25 Asetuksen N:o 2988/74 2 artiklan nojalla kaikki komission suorittamat toimenpiteet rikkomisen tutkinnan tai rikkomiseen liittyvän menettelyn toimittamiseksi keskeyttävät menettelyyn sovellettavan vanhentumisajan. Tällaisia toimenpiteitä voivat olla muun muassa kirjalliset tietojensaantipyynnöt (2 artiklan 1 kohdan a alakohta) tai väitetiedoksiannot (2 artiklan 1 kohdan d alakohta), ja tällainen keskeytyminen koskee kaikkia rikkomiseen osallisia yrityksiä tai yritysten yhteenliittymiä (2 artiklan 2 kohta).

26 Asetuksen N:o 2988/74 2 artiklan 3 kohdan mukaan viiden vuoden vanhentumisaika alkaa kulua uudelleen kustakin keskeytymisestä, mutta sen enimmäiskesto vastaa enintään kahta vanhentumisaikaa ja on toisin sanoen kymmenen vuotta kyseessä olevien rikkomisten osalta.

27 Lisäksi vanhentumisaikaa jatketaan sen jakson kestoa vastaava aika, jona vanhentumisaika pysähtyy asetuksen N:o 2988/74 3 artiklan mukaisesti, eli niin kauan kuin komission päätöstä koskeva oikeudenkäynti on vireillä yhteisöjen tuomioistuimessa (yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002, Kok. 2002, s. I-8375, jäljempänä yhteisöjen tuomioistuimen asiassa PVC II antama tuomio, 144–147 kohta ja yhdistetyt asiat T-305/94–T-307/94, T-313/94–T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, nk. PVC II -tapaus, tuomio 20.4.1999, Kok. 1999, s. II-931, jäljempänä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa PVC II antama tuomio, 1098 ja 1101 kohta).

28 On siis arvioitava yhtäältä, noudatettiinko viiden vuoden vanhentumisaikaa, ja toisaalta, keskeytyikö vanhentumisaika, ja jos vastaus on myönteinen, noudattiko komissio myös kymmenen vuoden vanhentumisaikaa.

29 On aiheellista muistuttaa, että päätöksen 93/82 ja tarvittaessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antamassa tuomiossa (tuomion 241 ja 242 kohta) esittämien toteamusten mukaan Ogefremin kanssa tehty sopimus oli voimassa vuoden 1989 syyskuuhun asti ja lojaalisuussopimukset olivat voimassa vuoden 1989 marraskuun loppuun asti. Hintataistelualusten käytäntö päättyi vuoden 1989 marraskuun lopussa. Tästä seuraa, että vanhentumisaika alkoi kulua aikaisintaan vuoden 1989 syyskuun lopussa.

30 Siltä osin kuin ensimmäiseksi on kyse viiden vuoden vanhentumisajasta, se keskeytyi ensin asetuksen N:o 2988/74 2 artiklan 1 kohdan d alakohdan nojalla sen seurauksena, että Cewalille annettiin tiedoksi vuoden 1990 väitetiedoksianto.

31 Kantaja kiistää tämän seikan sillä perusteella, ettei se ollut Cewalille osoitetun vuoden 1990 väitetiedoksiannon adressaatti. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kuitenkin katsoo, ettei tällainen väite voi menestyä. Asetuksen N:o 2988/74 2 artiklan 2 kohdan sanamuodon mukaisesti vanhentumisajan keskeytyminen koskee kaikkia yrityksiä, jotka osallistuivat kyseessä olevaan rikkomiseen. Tältä osin on kiistatonta, että kantaja oli osallinen rikkomisiin, vaikka sitä ei ”määritelty” tällaiseksi vuoden 1990 väitetiedoksiannossa (ks. tältä osin asia T-120/04, Peróxidos Orgánicos v. komissio, tuomio 16.11.2006, Kok. 2006, s. II-4441, 47 kohta).

32 Lisäksi on aiheellista muistuttaa, että kirjalliset tietojensaantipyynnöt, jotka ovat väitetiedoksiannosta riippumattomia toimenpiteitä, keskeyttävät vanhentumisajan kulumisen edellyttäen, että ne ovat tarpeen kilpailusääntöjen rikkomista koskevan tutkinnan tai menettelyn toimittamiseksi (em. asia CMA CGM ym. v. komissio, tuomion 487 kohta). Tältä osin sillä, että kyseiset pyynnöt esitettiin vuoden 1990 väitetiedoksiannon jälkeen, on vähän merkitystä. Ensi arviolta on katsottava, että kyseessä olevat tiedonsaantipyynnöt olivat tarpeen kilpailusääntöjen rikkomista koskevan tutkinnan tai menettelyn toimittamiseksi. Muilta osin kantaja ei millään tavoin ole kiistänyt nyt esillä olevassa asiassa sitä, että kyseessä olevat tiedonsaantipyynnöt olivat tarpeelliset. Kyseiset tiedonsaantipyynnöt siis myös keskeyttivät vanhentumisajan.

33 Päätöksestä 93/82, jonka niitä osia ei kumottu, joissa kantajan osallisuus EY 82 artiklan rikkomisiin osoitetaan asetuksen N:o 2988/74 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, on todettava, että tällä päätöksellä on edelleen täydet oikeusvaikutukset muun muassa siltä osin kuin on kyse vanhentumisajan keskeytymisestä kantajan osalta.

34 Tämän jälkeen viiden vuoden vanhentumisaika pysähtyi asetuksen N:o 2988/74 3 artiklan mukaisesti sen menettelyn ajaksi, joka koski päätöksestä 93/82 nostettua kannetta ja jota käytiin sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa että yhteisöjen tuomioistuimessa (19.3.1993–16.3.2000, eikä ole tarpeellista lausua siitä jaksosta, joka alkoi päivästä, jona ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antoi tuomion asiassa CMB, ja päättyi päivänä, jona asia saatettiin yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi).

35 Yhteisöjen tuomioistuimen asiassa CMB antaman tuomion julistamisen jälkeen pisin vanhentumisaikaan laskettava ajanjakso on ollut se, joka päättyi, kun vuoden 2003 väitetiedoksianto annettiin kantajalle tiedoksi (15.4.2003). Tämä jakso, joka kesti noin 37 kuukautta, oli alle viiden vuoden pituinen. Koska sen jälkeen kun kilpailusääntöjen rikkomiset päättyivät ja vanhentumisaika keskeytyi ei ole kulunut yhtäkään yli viiden vuoden jaksoa, on todettava, että viiden vuoden vanhentumisaikaa on noudatettu.

36 Siltä osin kuin seuraavaksi on kyse kymmenen vuoden vanhentumisajasta, on todettava, että se kuluu edelleen nyt esillä olevassa asiassa, koska vuoden 1990 väitetiedoksianto keskeytti vanhentumisajan. Sen noin 14 ja puolen vuoden pituisen jakson aikana, joka on kulunut kilpailusääntöjen rikkomisten päättymisen – joka tapahtui kilpailusääntöjen rikkomisista riippuen vuoden 1989 syyskuun lopun ja joulukuun välillä – ja sen päivän välillä, jona riidanalainen päätös annettiin tiedoksi kantajalle (30.4.2004), kymmenen vuoden vanhentumisaika pysähtyi sen menettelyn ajaksi, joka koski päätöksestä 93/82 nostettua kannetta, toisin sanoen noin seitsemän vuoden ajaksi.

37 Tästä seuraa, että koska sen ajanjakson pituus, johon ei lasketa mukaan pysähtymistä ja joka alkoi, kun todetut kilpailusääntöjen rikkomiset päättyivät, ja päättyi, kun riidanalainen päätös tehtiin, ei ollut yli kymmentä vuotta, asetuksen N:o 2988/74 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua kymmenen vuoden vanhentumisaikaa on myös noudatettu.

38 Näin ollen riidanalainen päätös tehtiin asetusta N:o 2988/74 noudattaen.

39 Seuraavaksi on siis tarkasteltava kohtuullisessa ajassa toimimista koskevan periaatteen soveltamista nyt esillä olevaan asiaan. Tällaista periaatetta, joka mainitaan Euroopan unionin perusoikeuskirjan 41 artiklan 1 kohdassa osana hyvän hallinnon periaatetta, on noudatettava kaikissa yhteisön hallinnollisissa menettelyissä (asia T-67/01, JCB Service v. komissio, tuomio 13.1.2004, Kok. 2004, s. II-49, 36 kohta).

40 Asianosaiset ovat eri mieltä siitä, sovelletaanko nyt esillä olevassa asiassa kohtuullisessa ajassa toimimista koskevaa periaatetta (ks. edellä 20 ja 21 kohta).

41 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi edellä mainitussa asiassa CMA CGM ym. vastaan komissio antamassaan tuomiossa (tuomion 324 kohta), että asetuksella N:o 2988/74 otettiin käyttöön kattava sääntely, jossa säännellään yksityiskohtaisesti määräaikoja, joissa komissio voi oikeusvarmuuden perustavanlaatuista vaatimusta sivuuttamatta määrätä sakkoja yhteisön kilpailusääntöjen soveltamista koskevien menettelyjen kohteina oleville yrityksille. Tämän sääntelyn vuoksi kaikki perustelut, jotka liittyvät komission velvollisuuteen käyttää toimivaltaansa määrätä sakkoja kohtuullisessa ajassa, on hylättävä. Yhteisöjen tuomioistuin on implisiittisesti vahvistanut valitukseen antamassaan määräyksessä (asia C-236/03 P, komissio v. CMA CGM ym., määräys 28.10.2004, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa, 35 kohta) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen suorittaman, edellä mainitun arvioinnin.

42 On katsottava, että ratkaisua, johon edellä mainitussa asiassa CMA CGM ym. vastaan komissio annetussa tuomiossa päädyttiin, sellaisena kuin se vahvistettiin kyseisessä yhteisöjen tuomioistuimen määräyksessä, voidaan hyvin soveltaa nyt esillä olevassa asiassa. Edellä mainitussa asiassa CMA CGM ym. vastaan komissio kantajat eivät vedonneet kohtuullisessa ajassa toimimista koskevan periaatteen rikkomiseen riidanalaisen päätöksen kumoamiseksi, vaan ne vetosivat siihen vain sen kanneperusteensa tueksi, joka esitettiin kantajille määrättyjen sakkojen kumoamiseksi tai niiden määrän alentamiseksi. Koska riidanalaisessa päätöksessä määrätään asetuksen N:o 4056/86 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu sakko (ks. edellä 22 kohta), tällä kanneperusteella, jolla tavoitellaan riidanalaisen päätöksen kumoamista, pyritään todellisuudessa siinä määrätyn sakon kumoamiseen. Lisäksi komissio teki riidanalaisen

päätöksen asetuksessa N:o 2988/74 säädettyjä vanhentumisaikoja noudattaen. Näin ollen ei ole mitään syytä poiketa ratkaisusta, johon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätyi edellä mainitussa asiassa CMA CGM ym. vastaan komissio antamassaan tuomiossa.

43 Siltä osin kuin on kyse perusteluista, joista on huomautettava, että kantaja on hädin tuskin käsitellyt niitä (ks. edellä 20 kohta) ja joilla pyritään siihen, ettei nyt esillä olevassa asiassa sovelleta ratkaisua, johon päädyttiin edellä mainitussa asiassa CMA CGM ym. vastaan komissio annetussa tuomiossa, on todettava, että nämä perustelut eivät kestä tarkastelua. Oikeusvarmuuden periaatteeseen tehdystä viittauksesta on muistutettava, että asetuksen N:o 2988/74 toisessa perustelukappaleessa otetaan nimenomaisesti huomioon oikeusvarmuuden takaamisen tarve ottamalla käyttöön vanhentumisaikoja koskeva periaate (em. asia CMA CGM ym. v. komissio, tuomion 322 kohta). Puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen periaatteesta on muistutettava, että niin kauan kuin asetuksessa N:o 2988/74 säädetty vanhentumisaika ei ole päättynyt, yritykset ja yritysten yhteenliittymät, jotka ovat 6.2.1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 ([EY 81] ja [EY 82] artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) (EYVL 1962, 13, s. 204) nojalla kilpailun alalla toteutettavien tutkimusten kohteina, pysyvät epävarmuudessa tämän menettelyn lopputuloksen ja mahdollisen seuraamuksen tai sakkojen määräämisen suhteen. Täten tämän epävarmuuden pitkittyminen kuuluu olennaisena osana asetuksen N:o 17 soveltamismenettelyihin eikä sellaisenaan vaaranna puolustautumisoikeuksia (ks. tältä osin yhdistetyt asiat T-5/00 ja T-6/00, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied ja Technische Unie v. komissio, tuomio 16.12.2003, Kok. 2003, s. II-5761, 91 kohta, joka on analogisesti sovellettavissa asetukseen N:o 4056/86 perustuviin tutkimuksiin ja jota yhteisöjen tuomioistuin ei tältä osin kumonnut).

44 Siltä osin kuin on kyse kantajan istunnon aikana esittämästä väitteestä, joka on toistettu edellä 20 kohdassa, on todettava, että mikään asetuksessa N:o 2988/74 ei tue tällaista väitettä, joka on siis hylättävä.

45 Kilpailusääntöjä sovellettaessa kohtuullisen ajan ylittyminen voi olla kumoamisperuste vain silloin kun on kyseessä päätös, jossa nämä kilpailusääntöjen rikkomiset on todettu, ja jos on näytetty toteen, että periaatetta loukkaamalla on heikennetty kyseisten yritysten puolustautumisoikeuksia. Tätä erityistapausta lukuun ottamatta ratkaisun tekemistä kohtuullisessa ajassa koskevan velvoitteen noudattamatta jättäminen ei vaikuta hallinnollisen menettelyn pätevyyteen (em. yhdistetyt asiat Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektronisch Gebied ja Technische Unie v. komissio, tuomion 74 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

46 Lisäksi komission kohtuussyistä tekemä päätös, joka on sen sittemmin vakiintuneen ja yhteisöjen tuomioistuinten hyväksymän käytännön mukainen, jonka mukaan sakon määrää alennetaan menettelyn keston mukaisesti, kuuluu komissiolla sakkojen määrän vahvistamisessa olevaan harkintavaltaan eikä ole omiaan vaikuttamaan siihen, että nyt esillä olevassa asiassa ei sovelleta kohtuullisessa ajassa toimimisen periaatetta (ks. tältä osin em. asia CMA CGM ym. v. komissio, tuomion 325 kohta).

47 Edellä todetusta seuraa, että siitä huolimatta, että komissio teki riidanalaisen päätöksen viiveellä, kohtuullisessa ajassa toimimisen periaatetta ei voida soveltaa, koska asetuksen N:o 2988/74 mukaisia vanhentumisaikoja noudatettiin.

48 Ensimmäinen kanneperuste on siis hylättävä perusteettomana, ilman että tämän kanneperusteen yhteydessä on aiheellista tarkastella edellä 17 kohdassa mainittua kantajan väitettä, joka koskee sen puolustautumisoikeuksien väitettyä loukkaamista ja jota tarkastellaan kolmannen kanneperusteen yhteydessä (ks. jäljempänä 78 kohta).

Kolmas kanneperuste, joka koskee sitä, että yhteisöjen tuomioistuimen asiassa CMB antamassa tuomiossa ei osoitettu kilpailusääntöjen rikkomisia peruuttamattomalla tavalla

– Asianosaisten lausumat

49 Kantaja arvostelee komissiota siitä, ettei se tarkastellut riidanalaisessa päätöksessä uudestaan päätöksessä 93/82 toteen näytettyjen kilpailusääntöjen rikkomisten paikkansapitävyyttä, koska komission mukaan ne eivät ”ole enää kannekelpoisia” (riidanalaisen päätöksen 48 perustelukappale). Näin ollen kantajan mukaan on mahdotonta kuvitella, ettei riidanalaisen päätöksen perustana olevia seikkoja voida riitauttaa.

50 Ensimmäiseksi kantaja väittää, että komissio vetosi riidanalaisessa päätöksessä virheellisesti yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antamien tuomioiden oikeusvoimaan. Jotta yhteisöjen tuomioistuimen tuomiolla olisi oikeusvoimavaikutus, näiden kahden kanteen asianosaisten on kantajan mukaan oltava samat, niiden on koskettava samoja perusteita ja etenkin samaa toimea (yhdistetyt asiat T-177/94 ja T-377/94, Altmann ym. v. komissio, tuomio 12.12.1996, Kok. 1996, s. II-2041, 50–52 kohta). Nyt esillä olevassa asiassa riidanalainen toimi on kuitenkin päätöksestä 93/82 erillinen toimi. Lisäksi päätöksestä 93/82 nostettua kannetta koskevan menettelyn yhteydessä ei kantajan mukaan esitetty ”useita kanneperusteita”. Lopuksi kantaja väittää, että sitä, että riidanalainen päätös tehtiin erikseen 12 vuotta aikaisemmin tehdyn päätöksen 93/82 perusteella, ei voida hyväksyä.

51 Toiseksi koska kilpailuoikeus kuuluu ”perustavanlaatuisella tavalla rikosoikeuden alaan” ja koska ”rikosoikeudessa sovellettavia perusoikeuksia – – sovelletaan menettelyihin, joiden yhteydessä kilpailuoikeudessa määrätään sakkoja” (asia C-199/92 P, Hüls v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4287, 150 kohta, joka

on yhdenmukainen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa), ”sovellettavista yleisistä periaatteista” ja muun muassa Euroopan unionin perusoikeuskirjan 49 artiklasta sekä Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 15 artiklasta seuraa kantajan mukaan, että on sovellettava suotuisinta lainsäädäntöä. Tempus regit actum -periaatteen mukaisesti riidanalaisen toimenpiteen laillisuutta on siis arvioitava toimenpiteen toteuttamispäivänä olemassa olleiden tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen mukaan. Kantajan mukaan sovellettava oikeus on kuitenkin muuttunut päätöksen 93/82 tekemisen jälkeen olennaisesti kantajalle suotuisaan suuntaan. Kantajan mukaan oikeusvarmuuden periaate, johon komissio on vedonnut, ei voinut olla esteenä sille, että komissio otti huomioon tämän kehityksen. Päinvastoin komissiolla oli velvollisuus ottaa kyseinen kehitys huomioon ”oikeusvarmuuden periaatteeseen keskeisesti liittyvän” nulla poena sine lege -periaatteen sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 49 artiklan mukaisesti.

52 Kolmanneksi kantaja katsoo, että alkuperäisten moitteiden virheellisyys käy ilmi useista päätöksen 93/82 jälkeisistä seikoista, joita komissio ei voi olla huomioimatta.

53 Neljänneksi kantaja katsoo, ettei se voinut riitauttaa alkuperäisiä vastaväitteitä niiden epäselvyyden takia.

54 Komissio katsoo, että yksikään tämän kanneperusteen tueksi esitetyistä väitteistä ei ole perusteltu. Sen mukaan näillä väitteillä pyritään oikeusvoiman ja oikeusvarmuuden periaatteiden vastaisesti saattamaan kyseenalaiseksi yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antamissa tuomioissa tehty ratkaisu sekä ne päätöksen 93/82 osat, joita ei kumottu, eli muun muassa ne osat, joissa kyseessä oleva väärinkäyttö todetaan. Tämän jälkeen komissio kiistää yhteisön

kilpailuoikeuden rikosoikeudellisen luonteen ja väitteen, jonka mukaan tämä viimeksi mainittu on kehittynyt kantajalle suotuisaan suuntaan.

– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

55 Aluksi on muistutettava, että yhteisöjen tuomioistuin on tunnustanut oikeusvoimaa koskevan periaatteen perustavanlaatuisen merkityksen sekä yhteisön oikeusjärjestyksessä että kansallisissa oikeusjärjestyksissä. Sekä oikeusrauhan ja oikeussuhteiden vakauden että hyvän lainkäytön varmistamiseksi on tärkeää, että kaikkien käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen käytön tai näitä oikeussuojakeinoja varten säädettyjen määräaikojen umpeenkulumisen jälkeen lopullisiksi tulleita tuomioistuinten päätöksiä ei voida enää saattaa kyseenalaisiksi (asia C-224/01, Köbler, tuomio 30.9.2003, Kok. 2003, s. I-10239, 38 kohta ja asia C-234/04, Kapferer, tuomio 16.3.2006, s. I-2585, 20 kohta).

56 Tosiasiakysymyksiä ja oikeuskysymyksiä koskeva arviointi on saanut oikeusvoiman, kun nämä kysymykset on tosiasiallisesti tai välttämättä ratkaistu tuomiolla ja kun tämän tuomion osittainen kumoaminen ei ole vaikuttanut niihin (ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen antama tuomio PVC II -tapauksessa, 77 kohta; ks. tältä osin myös asia T-308/94, Cascades v. komissio, tuomio 28.2.2002, Kok. 2002, s. II-813, 70 kohta).

57 Näin ollen tosiasiakysymykset tai oikeuskysymykset, jotka on tosiasiallisesti tai välttämättä ratkaistu yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antamissa tuomioissa, ovat saaneet oikeusvoiman siltä osin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antaman tuomion osittainen kumoaminen ei vaikuta niihin. Tästä seuraa, että yhteisöjen tuomioistuimen

asiassa CMB antaman tuomion asianosaiset eli kantaja ja komissio eivät voi saattaa uudelleen kyseenalaiseksi aiemmin tehtyä tuomioistuimen päätöstä.

58 Se, että kantaja vetosi edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Altmann ym. vastaan komissio annettuun tuomioon, ei ole omiaan asettamaan kyseenalaiseksi tätä päätelmää. Kuten komissio huomauttaa, kyseinen tuomio nimittäin annettiin oikeudenkäyntiväitteen yhteydessä, kun taas sitä, täyttääkö nyt esillä oleva kanne tutkittavaksi ottamisen edellytykset, ei ole kiistetty. Edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Altmann ym. vastaan komissio annetulla tuomiolla, joka noudattaa vakiintunutta oikeuskäytäntöä, jonka mukaan yhteisöjen tuomioistuimen tuomion oikeusvoimaisuus voi estää myöhemmin nostetun kanteen tutkittavaksi ottamisen vain, jos vastakkain ovat samat asianosaiset ja kanteilla pyritään samaan tavoitteeseen samoin perustein (ks. tältä osin yhdistetyt asiat 172/83 ja 226/83, Hoogovens Groep v. komissio, tuomio 19.9.1985, Kok. 1985, s. 2831, 9 kohta; yhdistetyt asiat 358/85 ja 51/86, Ranska v. parlamentti, tuomio 22.9.1988, Kok. 1988, s. 4821, Kok. Ep. IX, s. 625, 12 kohta ja asia T-28/89, Maindiaux ym. v. TSK, tuomio 8.3.1990, Kok. 1990, s. II-59, 23 kohta), ei siis ole asian kannalta merkitystä.

59 On myös aiheellista muistuttaa, että oikeusvarmuuden periaatteen mukaisesti yhteisön toimielinten toimia koskee pätevyysolettama, ja niillä on oikeusvaikutuksia niin kauan kuin niitä ei ole peruutettu, kumottu kumoamiskanteen johdosta tai todettu pätemättömiksi ennakkoratkaisupyynnön tai lainvastaisuusväitteen seurauksena (asia C-475/01, komissio v. Kreikka, tuomio 5.10.2004, Kok. 2004, s. I-8923, 18 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Lisäksi oikeusvarmuuden periaate on esteenä myös sille, että yhteisöjen toimielinten toimenpiteiden lopullisuus voidaan asettaa kyseenalaiseksi sen jälkeen, kun näitä toimenpiteitä koskeva kanteen nostamisen määräaika, josta määrätään EY 230 artiklassa, on päättynyt, myös kyseisiä toimenpiteitä koskevan oikeudenkäyntiväitteen yhteydessä (asia C-178/95, Wiljo, tuomio 30.1.1997, Kok. 1997, s. I-585, 19 kohta ja asia C-239/99, Nachi Europe, tuomio 15.2.2001, Kok. 2001, s. I-1197, 29 kohta; ks. tältä osin myös asia C-188/92, TWD, tuomio 9.3.1994, Kok. 1994, s. I-833, Kok. Ep. XV, s. I-67, 16 kohta).

60 Näin ollen ne päätöksen 93/82, joka ei enää ole kannekelpoinen, osat, joita ei ole kumottu, ovat lopullisesti osa yhteisön oikeusjärjestystä ja kaikki niiden oikeusvaikutukset pätevät. Asia on täten muun muassa niiden päätöksen 93/82 osien osalta, jotka koskevat kantajan osallisuutta todettuihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, koska kyseisten päätöksen 93/82 osien lainmukaisuuteen ei millään tavalla vaikuta se, että yhteisöjen tuomioistuin kumosi sakon (eli päätöksen 93/82 6 ja 7 artiklan ja päätösosan) asiassa CMB antamassaan tuomiossa. Kantaja ei myöskään ole kiistänyt tätä lainmukaisuutta.

61 Tästä seuraa, että kantajan väite, jonka mukaan päätöksestä 93/82 nostettua kannetta koskevan menettelyn aikana ei esitetty muita kanneperusteita, on hylättävä perusteettomana. Tällaisen väitteen hyväksyminen merkitsisi nimittäin oikeusvarmuuden periaatteen vastaisesti, että asetettaisiin kyseenalaiseksi sellaisia päätöksen 93/82 osia, joista on tullut lopullisia.

62 Tästä seuraa myös, että komissio saattoi perustellusti käyttää riidanalaisen päätöksen perustana niitä päätöksen 93/82 osia, joita ei ole kumottu, määrätäkseen kantajalle sakon tässä päätöksessä todettujen kilpailusääntöjen rikkomisten seuraamuksena.

63 Tältä osin asetuksessa N:o 4056/86 ja asetuksessa N:o 17 ei nimenomaisesti suljeta pois sitä, että kaksi erillistä toimenpidettä eli se, jolla kilpailusääntöjen rikkominen todetaan (asetuksen N:o 4056/86 tapauksessa sen 11 artiklan 1 kohdan perusteella), ja se, jolla määrätään sakko (saman asetuksen 19 artiklan 2 kohdan perusteella), toteutetaan muodollisesti toisistaan erillisinä ja kahta erillistä oikeusperustaa käyttäen.

64 Lisäksi sillä ei ole merkitystä, että 12 vuotta on kulunut päätöksen 93/82 ja riidanalaisen päätöksen antamisen välillä, koska tämä viimeksi mainittu annettiin asetuksen N:o 2988/74 mukaisia vanhentumisaikoja noudattaen.

65 Myös se kantajan väite on hylättävä, joka koskee yhteisön kilpailuoikeuden rikosoikeudellista luonnetta ja sitä, että komission on vastaavasti otettava riidanalaisessa päätöksessä huomioon tällä oikeudenalalla tapahtunut kehitys, joka kantajan mukaan on tapahtunut sille edulliseen suuntaan.

66 Lähtökohta, jolle tämä väite perustuu, on nimittäin virheellinen. Asetuksen N:o 4056/86 19 artiklan 4 kohdan sanamuodosta seuraa, että tämän säännöksen nojalla määrätyillä sakoilla ei ole rikosoikeudellista luonnetta. Lisäksi on todettu, että jos hyväksyttäisiin näkemys, jonka mukaan kilpailuoikeus on osa rikosoikeutta, tällä olisi vakava vaikutus yhteisön kilpailuoikeuden tehokkuuteen (ks. tältä osin asia C-338/00 P, Volkswagen v. komissio, tuomio 18.9.2003, Kok. 2003, s. I-9189, 97 kohta). Lisäksi on todettava, että edellä mainitussa asiassa Hüls vastaan komissio annettu tuomio, johon kantaja on vedonnut, ei ole asian kannalta merkityksellinen, koska kyseisessä tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin totesi vain, että syyttömyysolettaman periaatetta sovelletaan yrityksiä koskevien kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviin menettelyihin, jotka voivat johtaa sakkojen tai uhkasakkojen määräämiseen (tuomion 150 kohta). Lopuksi on todettava, että kantaja ei ole esittänyt väitteensä tueksi muita päteviä perusteita, ja väite on täten hylättävä.

67 Tästä seuraa, että kantajan argumentti on hylättävä, eikä ole tarpeen tarkastella sitä, kehittyivätkö kilpailusäännöt, joiden perusteella päätöksessä 93/82 todettiin kyseessä olevat rikkomiset ja määrättiin niistä seuraamuksia, kantajan kannalta edullisempaan suuntaan vai eivät sen jakson aikana, joka alkoi yhteisöjen tuomioistuimen asiassa CMB antamasta tuomiosta, jossa vahvistettiin päätöksessä 93/82 toteutettu arviointi rikkomisten toteamisen osalta, ja päättyi riidanalaiseen päätökseen. Toissijaisesti on todettava, että vaikka oletetaan, että kilpailuoikeus on kehittynyt kantajalle edulliseen suuntaan, mitä tämä viimeksi mainittu ei ole millään tavoin osoittanut, oikeusvarmuuden ja oikeusvoiman periaatteiden noudattamiseksi ei voida kyseenalaistaa niitä päätöksen 93/82 osia, joissa todetaan rikkomiset ja kantajan osallisuus niihin.

68 Kantajan väitteestä, jonka mukaan päätöksen 93/82 jälkeen on ilmennyt uusia tosiseikkoja, on todettava, että vaikka oletetaan, että tällaiset tosiseikat on näytetty toteen, niitä ei voitu ottaa huomioon oikeusvoiman periaatteen, jota sovelletaan myös komissioon, ja oikeusvarmuuden periaatteen vuoksi sekä sen seikan vuoksi, että komission monitahoisia arviointeja, muun muassa kilpailun alalla, on tutkittava ainoastaan niiden seikkojen perusteella, jotka olivat komission käytettävissä sen arvioidessa asiaa (asia T-251/97, T. Port v. komissio, tuomio 28.3.2000, Kok. 2000, s. II-1175, 38 kohta).

69 Lopuksi väite, jonka mukaan alkuperäiset komission vastaväitteet ovat epätäsmällisiä ja joka perustuu vain toteamukselle, on myös hylättävä, koska kantaja ei ole osoittanut, että hänen tilanteensa olisi voinut olla erilainen, jos alkuperäiset vastaväitteet eivät olisi olleet epätäsmällisiä kantajan esittämällä tavalla.

70 Edellä esitetystä seuraa, että kolmas kanneperuste on hylättävä, koska se on perusteeton.

Toinen kanneperuste, joka koskee sitä, että puolustautumisoikeuksia on loukattu

– Asianosaisten lausumat

71 Kantaja väittää, että sen puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska ”keskeisiä seikkoja” koskevista lainsäädännön muutoksista huolimatta komissio kieltäytyi neuvottelemasta kilpailusääntöjen rikkomisten paikkansapitävyydestä ja rajoitti neuvottelut koskemaan sakkoa. Koska kantaja vastaanotti vuoden 1990 väitetiedoksiannosta vain ”jäljennöksen huomautusten antamista varten”, se ei voinut puolustautua kyseisenä ajankohtana väitetiedoksiannon varsinaisen vastaanottajan ja sakon mahdollisen maksajan tavoin. Koska yhteisöjen tuomioistuin kumosi kantajalle päätöksessä 93/82 määrätyn sakon, siksi että vuoden 1990 väitetiedoksiantoa ei ollut osoitettu kantajalle, komission olisi täten pitänyt aloittaa menettely uudelleen kokonaisuudessaan lähettämällä kantajalle ”täydellinen” väitetiedoksianto, toisin sanoen tarjoamalla kantajalle mahdollisuus lausua näkemyksensä päätöksessä 93/82

todetuista rikkomisista. Kantajan mukaan vuoden 2003 väitetiedoksianto ei täytä tehtäväänsä, joka on antaa yrityksille kaikki sellaiset tiedot, joita ne tarvitsevat pystyäkseen tehokkaasti puolustautumaan, ennen kuin komissio tekee lopullisen päätöksen (yhdistetyt asiat C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85–C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomio 31.3.1993, Kok. 1993, s. I-1307, Kok. Ep. XIV, s. I-123, 42 kohta).

72 Komissio väittää, että toisin kuin eräs toinen yritys, joka myös oli päätöksen 93/82 adressaatti ja joka riitautti tämän päätöksen, kantaja päätti vedota näihin seikkoihin päätöksestä 93/82 nostettua kannetta koskevan menettelyn yhteydessä vain sakkoon liittyen osoittaen täten katsoneensa, että se puolustautui aikoinaan pätevällä tavalla rikkomisten toteamisen osalta. Seuraavaksi komissio väittää, että kantaja ei voi oikeusvarmuuden periaatteen vuoksi esittää näitä väitteitä nyt käytävän menettelyn yhteydessä, ja vetoaa tältä osin yhteisöjen tuomioistuimen asiassa PVC II antamaan tuomioon (tuomion 73 kohta), jonka mukaan kumotun toimen korvaamiseen tähtäävä menettely voidaan lähtökohtaisesti aloittaa uudelleen siitä vaiheesta, jossa lainvastaisuus tapahtui. Tätä periaatetta on komission mukaan sovellettava erityisesti tässä yksittäistapauksessa, koska päätös 93/82 kumottiin yhteisöjen tuomioistuimen asiassa CMB antamassa tuomiossa vain siltä osin kuin se koskee sakkoja. Lopuksi komissio toteaa, että nyt esillä olevassa asiassa alkuperäinen menettelyvirhe oli korjattu, koska kantaja oli sen vuoden 2003 väitetiedoksiannon adressaatti, jolla sille ilmoitettiin, että oli mahdollista, että sille määrätään oma sakko.

– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

73 Kantaja väittää tässä kanneperusteessa, että sen puolustautumisoikeuksia loukattiin riidanalaisen päätöksen tekemistä edeltäneen hallinnollisen menettelyn yhteydessä, koska sillä oli mahdollisuus kiistää kilpailusääntöjen rikkomisten paikkansapitävyys sen

menettelyn aikana, joka koski päätöksestä 93/82 nostettua kannetta, mutta ei kyseisen päätöksen tekemistä edeltäneen hallinnollisen menettelyn aikana.

74 Kantajalta tiedusteltiin istunnon aikana, miten se olisi voinut paremmin puolustautua, jos se olisi ollut vuoden 1990 väitetiedoksiannon välitön adressaatti sen sijaan, että Cewal hoiti kantajan puolustuksen kantajan linjakonferenssin jäsenen aseman takia. Kantaja ei kuitenkaan antanut minkäänlaista vakuuttavaa vastausta. Kantaja nimittäin vain tyytyi vetoamaan kompromissiin, johon sen mukaan perustuu sellaisen ammatillisen järjestön puolustus, jonka jäsenillä, jotka ovat toistensa kilpailijoita, on erilaiset ja jopa eriävät intressit. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että nyt esillä olevassa asiassa ei voida vakuuttavasti esittää näin yleistä väitettä, koska oli nimenomaan poikkeuksetta kaikkien Cewalin jäsenten etujen mukaista kiistää kilpailusääntöjen rikkomiset, jotka komissio totesi vuoden 1990 väitetiedoksiannossa.

75 Kantajalle kuuluu kuitenkin todellisen näytön esittäminen siitä, että sen tilanne olisi voinut olla erilainen, toisin sanoen että päätöksen 93/82 tekemisen yhteydessä olisi voitu päätyä erilaiseen päätelmään kantajan syyksi luettavien kilpailusääntöjen rikkomisten toteamisen osalta, jos sillä olisi ollut mahdollisuus esittää huomautuksensa vuoden 1990 väitetiedoksiannon varsinaisena adressaattina eikä kyseisen väitetiedoksiannon jäljennöksen vastaanottajana. Tältä osin on muistutettava, että kantaja sai virallisen kehotuksen paitsi esittää vuoden 1990 väitetiedoksiannosta kirjalliset huomautuksensa, jotka se myös sitten esitti, myös osallistua hallinnolliseen kuulemistilaisuuteen, joka pidettiin 22.10.1990 ja johon kantaja osallistui.

76 Vaikka oletetaan, että kantaja ei voinut puolustautua ihanteellisella tavalla alkuperäisen hallinnollisen menettelyn aikana kilpailusääntöjen rikkomisten toteamisen osalta, mitä kantaja ei ole osoittanut, väite, jonka mukaan kantajan puolustautumisoikeuksia on loukattu, ei joka tapauksessa voi menestyä nyt esillä olevassa asiassa, koska päätöksestä 93/82 on tullut lopullinen kilpailusääntöjen rikkomisten toteamisen osalta. On

nimittäin muistutettava (ks. edellä 59–61 kohta), että oikeusvarmuuden periaate estää asettamasta kyseenalaiseksi niitä päätöksen 93/82 osia, joita ei ole kumottu.

77 Lisäksi on korostettava, että vuoden 2003 väitetiedoksiannossa kantaja määritellään tahoksi, jolle sakko voidaan määrätä. Kantaja esitti tähän pitkän vastauksen ja kiisti kilpailusääntöjen rikkomisten toteamisen osalta rikkoneensa niitä esittämättä kuitenkaan yhtäkään väitettä, joka edes etäisesti liittyisi nyt käsiteltävänä olevaan kanneperusteeseen. Komission riidanalaisessa päätöksessä esittämät väitteet ovat täysin samat kuin vuoden 2003 väitetiedoksiantoon sisältyvät väitteet (jotka puolestaan ovat samat kuin päätöksessä 93/82 esitetyt väitteet). Lisäksi kuulemismenettelystä vastaava neuvonantaja kuuli kantajaa. Kantajalle tarjottiin mahdollisuutta tutustua asiakirja-aineistoon. Sillä oli siis mahdollisuus virallisesti käyttää puolustautumisoikeuksiaan. Toisin kuin kantaja väittää, vuoden 2003 väitetiedoksianto täytti siis tehtävänsä kokonaan.

78 Siltä osin kuin lopuksi on kyse ensimmäisen kanneperusteen yhteydessä esitetystä väitteestä, jonka mukaan kantajan puolustautumisoikeuksia loukattiin sen seurauksena, ettei kantajalla ollut mahdollisuutta löytää vanhoja asiakirjoja tai saada yhteyttä entisiin työntekijöihin sen takia, että päätöksestä 93/82 oli kulunut niin kauan (ks. edellä 17 kohta), on katsottava, ettei kantaja ole esittänyt näyttöä myöskään tällaisesta loukkaamisesta eikä se ole osoittanut täsmällisesti, mitkä asiakirjat tai todistajanlausunnot olisivat olleet sille hyödylliset. Lisäksi on muistutettava, ettei kantaja käyttänyt sille tarjottua mahdollisuutta tutustua asiakirja-aineistoon (riidanalaisen päätöksen 49 perustelukappale), vaikka se sisälsi kaikki asiakirjat, kuten komissio istunnon aikana totesi. Joka tapauksessa vaikuttaa siltä, että asiakirjat, jotka kantajan mukaan puuttuvat ja joihin kantaja viittaa, liittyvät kilpailusääntöjen rikkomisten paikkansapitävyyteen. Koska näistä viimeksi mainituista tehtiin lopulliset toteamukset päätöksessä 93/82, niiden paikkansapitävyyttä ei voida ryhtyä käsittelemään uudestaan, koska muuten loukattaisiin oikeusvoiman ja oikeusvarmuuden periaatteita.

79 Edellä todetusta seuraa, että toinen kanneperuste on hylättävä, koska se on perusteeton.

Neljäs kanneperuste, joka koskee sitä, että riidanalaisen päätöksen perustelut ovat puutteelliset ja että sille ei ole esitetty oikeutusta

– Asianosaisten lausumat

80 Kantaja väittää, että riidanalaisen päätöksen perustelut ovat puutteelliset, koska komissio ei esittänyt näyttöä Cewalin määräävästä markkina-asemasta, yhdenkään väitetyn kolmen kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolosta eikä siitä, että niillä olisi ollut EY 82 artiklassa kielletty markkinat sulkeva vaikutus. Lisäksi riidanalaisessa päätöksessä ei kantajan mukaan tarjota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle mahdollisuutta valvoa täyttä harkintavaltaansa käyttäen sakon määrää ja sitä, onko sakko perusteltu.

81 Komissio vastaa, että tämä kanneperuste, joka liittyy toiseen kanneperusteeseen ja on päällekkäinen kolmannen kanssa, on hylättävä. Tässä kanneperusteessa nimittäin pyritään siihen, että kanteen nostamisen määräaikojen vastaisesti ja oikeusvarmuuden ja oikeusvoiman periaatteita loukaten arvioitaisiin uudelleen paitsi niiden päätöksen 93/82 osien perustelut, joita ei ole kumottu, myös yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antamien tuomioiden, jotka molemmat ovat lainvoimaiset, osat, joissa hylättiin kanneperusteet ja valitusperusteet, jotka koskivat niiden päätöksessä 93/82 tehtyjen toteamusten kumoamista, jotka koskevat kilpailusääntöjen rikkomisia, joihin kantaja syyllistyi.

– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

82 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perusteluvelvollisuus on olennainen menettelymääräys, joka on erotettava perustelujen aineellisesta paikkansapitävyydestä, koska tämä paikkansapitävyys koskee riidanalaisen toimen aineellista lainmukaisuutta. Tältä kannalta tarkasteltuna EY 253 artiklassa edellytettyjä perusteluita on mukautettava kyseessä olevan toimen mukaan ja niistä on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmettävä

riidanalaisen toimenpiteen toteuttaneen toimielimen päättely, siten että niille, joita toimi koskee, selviävät sen syyt, jotta he voivat puolustaa oikeuksiaan, ja että tuomioistuimet voivat tutkia sen laillisuuden (yhdistetyt asiat 296/82 ja 318/82, Alankomaat ja Leeuwarder Papierwarenfabriek v. komissio, tuomio 13.3.1985, Kok. 1985, s. 809, Kok. Ep. VIII, s. 107, 19 kohta ja asia C-114/00, Espanja v. komissio, tuomio 19.9.2002, Kok. 2002, s. I-7657, 62 kohta). Kun on kyse EY 82 artiklan nojalla tehdystä päätöksestä, tämä periaate edellyttää, että riidanalaisessa päätöksessä mainitaan tosiseikat, joiden perusteella toimenpide on oikeudellisesti perusteltu, ja toteamukset, joiden perusteella päätös tehtiin (ks. tältä osin asia T-340/03, France Télécom v. komissio, tuomio 30.1.2007, 57 kohta, johon ei ole haettu muutosta, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

83 Todellisuudessa tämä kanneperuste perustuu sille oletukselle, että komission olisi pitänyt tutkia asia uudestaan kilpailusääntöjen rikkomisten toteamisen osalta. Riidanalainen päätös on kuitenkin päätös, jolla määrätään asetuksen N:o 2988/74 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu sakko (ks. edellä 22 kohta). Riidanalaisen päätöksen 67–111 kohdassa esitetään vaaditut perustelut, jotka liittyvät sakkoon. Lisäksi kolmannen kanneperusteen tarkastelun yhteydessä katsottiin perustelluksi se riidanalaisessa päätöksessä valittu lähestymistapa, jonka mukaan sakon määräämisen perustana käytetään niitä päätöksen 93/82 osia, joissa kilpailusääntöjen rikkomiset todetaan ja joita ei ole kumottu ja joista on tullut lopullisia. Lisäksi on selvää, että komissio on esittänyt oikeudellisesti riittävät lisäselvitykset tälle lähestymistavalle. Riidanalaisesta päätöksestä (17 ja 41 perustelukappale) ja sen lisäksi vuoden 2003 väitetiedoksiannosta (mm. 27 perustelukappale) käy ilmi, että niiden kilpailusääntöjen rikkomisten paikkansapitävyyden osalta, joihin kantaja syyllistyi, komissio vain viittasi niihin päätöksen 93/82 osiin, joissa mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset näytetään toteen ja joiden tiivistelmä sisältyy riidanalaiseen päätökseen (21–40 perustelukappale). Komissio myös ilmoitti riidanalaisessa päätöksessä (42–46 perustelukappale), että niistä päätöksen 93/82 osista, joita ei kumottu, on tullut lopullisia oikeusvarmuuden ja oikeusvoiman periaatteiden mukaisesti.

84 On siis kiistatonta, että kantajalla oli mahdollisuus saada tieto kaikista riidanalaisen päätöksen perusteista. Lisäksi on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella oli mahdollisuus harjoittaa laillisuusvalvontaansa riidanalaisen päätöksen osalta.

85 Edellä todetusta seuraa, että riidanalaisen päätöksen perustelut ovat riittävät.

86 Näin ollen neljäs kanneperuste on hylättävä perusteettomana.

Toissijaisesti esitetyt vaatimukset, joissa vaaditaan määrätyn sakon määrän alentamista

Viides kanneperuste, joka koskee sitä, että sakko on luonteeltaan syrjivä

– Asianosaisten lausumat

87 Kantaja väittää, että sitä syrjittiin, kun sille määrättiin miltei koko sakon määrä. Kantajan mukaan sakko olisi pitänyt määrätä myös Compagnie maritime du Congolle (jäljempänä CMDC), joka oli aiemmin nimeltään Compagnie maritime zaïroise (jäljempänä CMZ) ja joka asetuksen N:o 4056/86 3 artiklan e alakohdassa säädetyn tavaroiden jakamisjärjestelmän mukaisesti hyötyi kilpailusääntöjen rikkomisista eniten, koska se sai suurimman osuuden yhteisistä tuloista. Se että Cewalin puheenjohtaja ja pääsihteeri kuuluivat kantajan johtoryhmään, ja se että Cewalin pääsihteeristö toimi samassa rakennuksessa kuin kantaja, sekä käytännöt, jotka väitetysti vahvistivat kantajan muita vahvempaa asemaa, eivät ole kantajan mukaan ratkaisevia perusteita. Cewal nimittäin oli jäsenistään erillinen elin, ja kaikki sen päätöksenteko edellytti sen jäsenten yksimielisyyttä tai kahden kolmasosan enemmistöä. Myöskään se peruste ei ole kantajan mukaan ratkaiseva, joka koskee sitä, että kantaja hankki määräysvallan Dafra-Linesissä ja Deutsche Afrika Linien-Woermann Liniessä. Ostopäivät eivät nimittäin osu yksiin sen ajanjakson kanssa, jonka aikana väitetyt kilpailusääntöjen rikkomiset tapahtuivat. Mitä tulee CMZ:n oikeuksien myyntiin tai siirtoon kantajalle tai Cewalille, kyseessä olivat kantajan mukaan vain sen ja CMZ:n väliset lyhytkestoiset sopimukset, joiden voimassaolon aikana tämä viimeksi mainittu jatkoi täysin toimintansa harjoittamista laivanvarustajana. Kantajan

mukaan CMZ käytti omia aluksiaan jälleen vuonna 1993. Lisäksi tähän käytäntöön turvauduttiin väitettyjen kilpailusääntöjen rikkomisten päättymisen jälkeen. CMZ hoiti säännöllistä reittiliikennettä silloin kun kilpailusääntöjen rikkomisten väitetään tapahtuneen. Lopuksi kantaja väittää, että CMDC on Cewalin jäsenistä ainoa, joka edelleen harjoittaa toimintaa Euroopan ja Zairen (josta on tullut Kongon demokraattinen tasavalta) välisellä reitillä. Lisäksi komission lähestymistapa, jonka mukaan kantajalla oli eniten vastuuta Cewalissa ja jonka mukaan kantajan toiminnalla oli erityisen merkittävä vaikutus markkinoihin, on kantajan mukaan komission käytännön ja yhteisen määräävän markkina-aseman teorian vastainen. Lopuksi CMDC ei ollut riidanalaisen päätöksen tekemisen ajankohtana enää siinä vaikeassa taloudellisessa tilanteessa, jonka vuoksi oli ollut perusteltua, ettei komissio määrännyt sille sakkoa päätöksessä 93/82, kun taas kantaja oli puolestaan joutunut tällaisiin vaikeuksiin.

88 Näin ollen ”ainoa perustelu”, joka riidanalaisen päätöksen 88 perustelukappaleessa esitettiin sille, ettei CMDC:lle määrätty sakkoa, ja jonka mukaan yksikään muu Cewalin jäsen ”ei voinut väittää olevansa samassa tilanteessa kuin CMZ, joka oli joutunut hankkiutumaan eroon aluksistaan ja joka ei enää harjoittanut toimintaa merikuljetusten alalla”, ei ole kantajan mukaan vakuuttava. Kantaja väittää itse olevansa nykyään tilanteessa, jossa sillä ei enää ole aluksia ja jossa se ei harjoita toimintaa merikuljetusten alalla. Komission perusteluilla voidaan siis päinvastoin perustella sitä, että sakon maksaa CMDC eikä kantaja.

89 Lisäksi kantaja väittää, että komissio on myöntänyt käyttäneensä sakon määrän vahvistamisen viitevuotena vuotta 2003 eikä vuotta 1992. Näin ollen komission olisi pitänyt tarkastella sitä, oliko sakko syrjivä vuonna 2004, ja ottaa huomioon, että CMDC

toimii nykyään aktiivisesti kyseessä olevalla alalla ja ettei sillä ole enää niitä vaikeuksia, joiden vuoksi komissio jätti määräämättä sille sakon päätöksessä 93/82.

90 Kiistääkseen yhdenvertaista kohtelua koskevan väitteen komissio ei myöskään voi pätevästi vedota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antamaan tuomioon, jossa lausuttiin vuonna 1992 vallinneesta tilanteesta. Kantajan tilanteeseen vuonna 2004 sovellettuna ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antaman tuomion 237 kohdan olisi päinvastoin johdettava siihen, että kantaja vapautetaan sakoista, koska se ei enää harjoita kyseessä olevaa toimintaa.

91 Komissio kiistää nämä väitteet.

– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

92 On muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhdenvertaisen kohtelun periaatetta loukataan ainoastaan, jos toisiinsa rinnastettavia tapauksia kohdellaan eri tavalla tai jos erilaisia tapauksia kohdellaan samalla tavalla, ellei tällainen kohtelu ole objektiivisesti perusteltua (asia T-62/02, Union Pigments v. komissio, tuomio 29.11.2005, Kok. 2005, s. II-5057, 155 ja 156 kohta; asia T-48/02, Brouwerij Haacht, tuomio 6.12.2005, Kok. 2005, s. II-5259, 108 kohta ja asia T-303/02, Westfalen Gassen Nederland v. komissio, tuomio 5.12.2006, Kok. 2006, s. II-4567, 152 kohta).

93 Nyt esillä olevassa asiassa kantaja väittää, että sitä on syrjitty muihin Cewalin jäseninä oleviin yrityksiin ja erityisesti CMDC:oon nähden, jolle ei määrätty sakkoa, vaikka se oli

riidanalaisen päätöksen tekemisen aikaan tilanteessa, joka kantajan mukaan on verrattavissa tilanteeseen, jossa se itse oli silloin, kun päätös 93/82 tehtiin.

94 Tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin muistuttaa, että silloin kun yritys on omalla käyttäytymisellään rikkonut EY 82 artiklaa, se ei voi vapautua seuraamuksista sillä perusteella, että muille taloudellisille toimijoille ei ole määrätty sakkoa, kun yhteisöjen tuomioistuimet eivät käsittele viimeksi mainittujen tilannetta, kuten esillä olevassa asiassa (ks. EY 81 artiklaa rikkoneiden yritysten osalta em. yhdistetyt asiat Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomion 197 kohta; em. yhdistetyt asiat Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied ja Technische Unie v. komissio, tuomion 430 kohta ja em. asia Peróxidos Orgánicos v. komissio, tuomion 77 kohta).

95 Joka tapauksessa on katsottava, että käyttäessään EY 229 artiklassa tarkoitettua täyttä harkintavaltaansa asetuksen N:o 4056/86 21 artiklan mukaisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei alentanut kantajalle määrätyn sakon määrää ottaakseen huomioon väitetyn syrjinnän, josta kantaja kärsi CMDC:oon nähden.

96 Yhtäältä ei voida katsoa, että kantaja ja CMZ olivat keskenään verrattavissa olevissa tilanteissa päätöksen 93/82 tekemisen aikaan. Tältä osin riittää, kun muistutetaan, että kantajan osallisuus kilpailusääntöjen rikkomisiin oli suurempi. Lisäksi CMZ:n taloudellinen ja kaupallinen tilanne oli huomattavasti erilainen kuin kantajan tilanne päätöksen 93/82 tekemisen yhteydessä, joten komissio ei loukannut yhdenvertaisuusperiaatetta määrätessään kantajalle korkeamman sakon kuin muille Cewalin jäsenille ja jättäessään määräämättä sakon CMZ:lle.

97 Toisaalta niiden tilanteiden samankaltaisuus, joihin kantaja vetoaa tämän kanneperusteen yhteydessä, liittyy muutokseen, joka kantajan omassa tilanteessa on tapahtunut sen jälkeen, kun kilpailusääntöjen rikkomiset todettiin päätöksessä 93/82. Tällaista muutosta ei kuitenkaan voitu ottaa huomioon riidanalaisessa päätöksessä, jonka tarkoitus oli määrätä taloudellisia seuraamuksia päätöksessä 93/82 lopullisesti todetuista kilpailusääntöjen rikkomisista. Komissio oli velvollinen ottamaan huomioon kantajan uuden tilanteen vain noudattaakseen enimmäismäärää, joka on 10 prosenttia päätöstä edeltävän tilikauden liikevaihdosta, asetuksen N:o 4056/86 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla, minkä komissio tekikin (riidanalaisen päätöksen 111 perustelukappale).

98 Viides kanneperuste on siis hylättävä perusteettomana.

Kuudes kanneperuste, joka koskee sitä, että sakko on suhteeton

– Asianosaisten lausumat

99 Kantaja esittää tämän kanneperusteen tueksi neljä väitettä.

100 Ensimmäiseksi kantaja väittää, että todetut kilpailusääntöjen rikkomiset eivät ole vakavia. Tähän liittyen se katsoo, että Cewalin markkinaosuus pieneni sen kilpailijan markkinaosuuden hyväksi sen jakson kuluessa, jonka aikana kilpailusääntöjen rikkomiset tapahtuivat, että Cewalia syytettiin liian alhaisista, ei liian korkeista hinnoista, ja että kyseessä olevat markkinat olivat ”mikroskooppiset”.

101 Toiseksi kantaja väittää, että komission tavanomaisen käytännön ja oikeuskäytännön mukaisesti sille olisi pitänyt määrätä yhteisen määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä vain symbolinen sakko, koska kyse oli uudesta kilpailusääntöjen rikkomisen lajista; nyt esillä olevassa asiassa komissio kuitenkin toimi täysin päinvastaisella tavalla. Kantaja korostaa myös sitä, että väitetyt kilpailusääntöjen rikkomiset ovat vielä tänä päivänä luonteeltaan uusia, toisin sanoen että kilpailusääntöjen rikkominen, joka liittyy Ogefremin kanssa tehtyyn sopimukseen, on sen mukaan ensimmäinen tapaus, jossa on kyse kilpailusääntöjen rikkomisesta, joka tapahtui painostamalla ulkomaista hallitusta, ja että kilpailusääntöjen rikkominen, joka liittyy hintataistelualusten käyttämiseen, merkitsee saalistushintojen käsitteen laajentamista ja että uskollisuusalennukset nostavat esiin uuden asetuksen N:o 4056/86 tulkintaa koskevan ongelman.

102 Kolmanneksi kantaja toimi komission kanssa yhteistyössä Cewalin jäsenen ominaisuudessaan. Kantajan mukaan Cewal saattoi kilpailusääntöjen rikkomiset päätökseen useita kuukausia ennen vuoden 1990 väitetiedoksiannon lähettämistä, ja se pyrki myös aktiivisesti avustamaan komissiota lainsäädäntökonfliktissa, jossa olivat vastakkain Euroopan yhteisö, taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD) ja Länsi- ja Keski-Afrikan maat. Kantajan mukaan tätä yhteistyöhaluista asennetta on pidettävä lieventävänä seikkana asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa käytettävien suuntaviivojen (EYVL 1998, C 9, s. 3; jäljempänä suuntaviivat) mukaisesti.

103 Neljänneksi kantaja väittää vielä, että sakon määrän laskemisessa kilpailusääntöjen rikkomisten keston mukaan tapahtui virhe. Koska kilpailusääntöjen rikkomisten kesto ”vaihteli puolentoista ja kahden vuoden välillä”, kantaja ei käsitä, miksi komissio nosti ilman perusteita sakon määriä 15 tai 20 prosenttia sen mukaan, mistä rikkomisista oli kyse, heti ensimmäisestä vuodesta alkaen, toisin sanoen ”huomattavasti enemmän” kuin komission käytännössä ja suuntaviivoissa sallitaan.

104 Komissio kiistää nämä väitteet.

105 Siltä osin kuin ensimmäiseksi on kyse kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuudesta, komissio katsoo, että Cewalin markkinaosuuden lasku sen jakson kuluessa, jonka aikana kilpailusääntöjen rikkomiset tapahtuivat, yhdessä kilpailijan osuuden kasvun kanssa, ei aseta kyseenalaiseksi komission arviota, joka ei perustu ensisijaisesti Cewalin markkinaosuuteen vaan useisiin muihin seikkoihin, joihin kuuluvat tavanomaiset rahtimaksut, joita sovelletaan silloin, kun ei ole kyse hintataistelualusten käytännöstä, ja jotka ovat komission mukaan jäsenten vastuulla olevia kustannuksia korkeammat ja jotka paljastavat kilpailun olevan vähäistä. Komissio muistuttaa, että joka tapauksessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antamassa tuomiossa vahvistettiin, että rikkomiset ovat luonteeltaan vakavia.

106 Siltä osin kuin toiseksi on kyse väitteestä, jonka mukaan päätöksessä 93/82 todettu yhteisen määräävän markkina-aseman väärinkäyttö oli uusi rikkomistyyppi, mistä oikeuskäytännön mukaisesti olisi pitänyt seurata, ettei tästä rikkomisesta voida määrätä sakkoa, komissio muistuttaa ensimmäiseksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antamasta tuomiosta, jonka mukaan oli perusteltua olla ottamatta huomioon yhteisen määräävän markkina-aseman käsitteen väitettyä uutta luonnetta, koska niiden kilpailusääntöjen rikkomisten tavoitteeseen, joista kantajaa syytettiin, ei liittynyt mitään kilpailuoikeudessa uutta ominaisuutta. Komissio muistuttaa myös, että yhteisöjen tuomioistuimen asiassa CMB antamassa tuomiossa todettiin selvästi, että käytännöt, joista päätöksessä 93/82 määrättiin seuraamuksia, eivät muodosta uuden väärinkäyttötyypin määritelmää.

107 Siltä osin kuin kolmanneksi on kyse kantajan väitteestä, joka koskee sen yhteistyöhalukkuutta ja ensimmäiseksi sitä seikkaa, että Cewal saattoi kilpailusääntöjen rikkomiset nopeasti päätökseen, komissio väittää, että suuntaviivoissa viitataan vain komission käytäntöön asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättyjen sakkojen alalla eikä asetuksen N:o 4056/86 19 artiklan 2 kohdan mukaisesti määrättyihin sakkoihin. Jos kuitenkin oletetaan, että suuntaviivoja voidaan soveltaa analogisesti nyt esillä olevassa asiassa, kantaja ei voi tässä asiassa vedota lieventävään seikkaan, koska kilpailusääntöjen rikkomisen vapaaehtoinen lopettaminen ennen komission tutkinnan aloittamista otettiin riittävässä määrin huomioon, kun laskettiin kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa, ja koska yritys voi vedota suuntaviivojen 3 kohdan kolmanteen luetelmakohtaan vain siinä tapauksessa,

että sen kilpailusääntöjen vastaisen toiminnan lopettaminen ei johtunut komission toimenpiteistä (yhdistetyt asiat T-236/01, T-239/01, T-244/01–T-246/01, T-251/01–T 252/01, Tokai Carbon ym. v. komissio, tuomio 29.4.2004, Kok. 2004, s. II-1181, 341 kohta). Väitteen, jonka mukaan kantaja avusti komissiota lainsäädäntökonfliktin yhteydessä, komissio kiistää ja viittaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antamaan tuomioon.

108 Siltä osin kuin lopuksi on kyse kantajan väitteestä, joka koskee rikkomisten kestoa, komissio katsoo, että vaikka oletetaan, että suuntaviivoja sovelletaan, sakon määrää voidaan korottaa suuntaviivojen 1 kohdan B alakohdan mukaan jopa 50 prosenttia keskipitkän ajan kestävien rikkomisten tapauksessa (yleensä yhdestä viiteen vuotta), mikä sallii 10 prosentin vuosittaisen korotuksen rikkomisen 12 ensimmäistä kuukautta mukaan lukien. Komissio täsmentää, että tällaiset korotukset ovat sen vakiintuneen käytännön mukaisia.

– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

109 Alustavasti on muistutettava, että toisin kuin komissio väittää, suuntaviivoja sovelletaan analogisesti kuljetuksia koskeviin sääntöihin kohdistuneisiin rikkomisiin, jotka on todettu ja joista on määrätty seuraamuksia asetuksen N:o 4056/86 mukaisesti, ja täten nyt esillä olevaan asiaan (em. asia CMA CGM ym. v. komissio, tuomion 242 kohta; asia T-66/99, Minoan Lines v. komissio, tuomio 11.12.2003, Kok. 2003, s. II-5515, 270 kohta ja asia T-65/99, Strintzis Lines Shipping v. komissio, tuomio 11.12.2003, Kok. 2003, s. II-5433, 158 kohta; ks. tältä osin myös yhdistetyt asiat T-191/98, T-212/98–T-214/98, Atlantic Container Line ym. v. komissio, tuomio 30.9.2003, Kok. 2003, s. II-3275, 1525, 1528 ja 1571 kohta).

110 Lisäksi se, että yhteisöjen tuomioistuin kumosi asiassa CMB antamassaan tuomiossa päätöksen 93/82 päätösosan 6 ja 7 artiklan vain sillä menettelyä koskevalla perusteella, että yritykset, joille määrättiin sakko sen mukaan, missä määrin ne osallistuivat rikkomisiin, eivät olleet sen vuoden 1990 väitetiedoksiannon adressaatteja, jossa vain Cewal määriteltiin sakon mahdolliseksi vastaanottajaksi, ei ole esteenä niiden päätöksen 93/82 osien pätevyydelle, jotka koskevat niiden kilpailusääntöjen rikkomisten ominaisuuksia, joihin Cewal syyllistyi, mukaan luettuina ne, jotka voidaan ottaa huomioon kantajalle määrättyä sakkoa koskevassa laskutoimituksessa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi siis pätevästi tukeutua niihin, kun se käyttää asetuksen N:o 4056/86 21 artiklan nojalla EY 229 artiklassa tarkoitettua täyttä harkintavaltaansa arvioidakseen kantajalle riidanalaisessa päätöksessä määrätyn sakon määrää.

Kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuus

111 On aiheellista muistuttaa, että komissio totesi päätöksessä 93/82 (102 ja 103 perustelukappale), että kyseessä olevat kilpailusääntöjen rikkomiset olivat vakavia ja tahallisia. Lisäksi komissio katsoi vuoden 2003 väitetiedoksiannossa (31–61 perustelukappaleet) ja tämän jälkeen riidanalaisessa päätöksessä (67–84 perustelukappaleet) edelleen, että kyseessä olevat kilpailusääntöjen rikkomiset olivat vakavia rikkomisia. Komissio katsoo muun muassa, että niiden vaikutukset ulottuivat koskemaan markkinoita (Pohjanmeren ja Kongon välinen reittilaivaliikenne) kokonaisuudessaan.

112 On myös aiheellista muistuttaa, että kantaja kiisti päätöksen 93/82 kumoamista koskevien pääasiallisten vaatimustensa yhteydessä EY 81 ja EY 82 artiklan rikkomisen, Cewalin jäsenten yhteisen määräävän markkina-aseman ja sen, että hintataisteluaaluksiin ja lojaliteettijärjestelyihin liittyvät käytännöt olivat väärinkäyttöä. Kantaja ei kuitenkaan kiistänyt sitä, että kyseessä olevat käytännöt toteutettiin ainoan markki-

noilla toimivan kilpailijan häätämiseksi, joten kantaja ei voi perustellusti kiistää kyseessä olevien kilpailusääntöjen rikkomisten tahallisuutta ja vakavuutta.

113 Väite, joka koskee sitä, etteivät kyseessä olevat kilpailusääntöjen rikkomiset ole vakavia, on siis hylättävä.

Väite, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkomiset ovat uusia

114 On muistutettava, että komissio katsoi päätöksessä 93/82 (116–119 perustelukappale), etteivät kyseessä olevat kilpailusääntöjen rikkomiset olleet uusia ja ettei sakon määrän alentaminen ollut perusteltua. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi asiassa CMB antamassaan tuomiossa (tuomion 248 kohta), etteivät kyseessä olevat rikkomiset olleet uusia. Yhteisöjen tuomioistuin nimenomaisesti vahvisti tämän arvion hintataistelualusten käytännön osalta (yhteisöjen tuomioistuimen asiassa CMB antama tuomio, 120 kohta).

115 Komissio on pitäytynyt alkuperäisessä kannassaan vuoden 2003 väitetiedoksiannossa (63–67 perustelukappale) ja riidanalaisessa päätöksessä (101–106 perustelukappale).

116 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo siis, ettei ole mitään syytä poiketa sen aikaisemmasta arviosta. On nimittäin todettava, että arvostelun kohteena olevien väärinkäytösten tavoite eli ainoan kilpailijan häätäminen markkinoilta ei ole millään tavoin uusi kilpailuoikeudessa.

117 On siis aiheellista hylätä väite, jonka mukaan kyseessä olevat rikkomiset ovat uusia.

Väitetty yhteistyö komission kanssa

118 Siltä osin kuin ensimmäiseksi on kyse väitteestä, jonka mukaan Cewal avusti komissiota kolmansien maiden tai OECD:n kanssa käydyissä neuvotteluissa, on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi asiassa CMB antamassaan tuomiossa (tuomion 239 kohta), että tällainen avustaminen ei vaikuttanut millään tavoin kolmen EY 82 artiklan rikkomisen vuoksi määrätyn sakon määrään.

119 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo tältä osin, ettei ole mitään syytä poiketa aikaisemmasta arviosta.

120 Siltä osin kuin seuraavaksi on kyse kantajan väitetystä yhteistyöstä, joka liittyy kilpailusääntöjen rikkomisten lopettamiseen komission ensimmäisten toimenpiteiden jälkeen, on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komission ei tarvitse yleisesti pitää kilpailusääntöjen rikkomisen jatkamista raskauttavana seikkana eikä sen lopettamista lieventävänä seikkana (asia T-31/99, ABB Asea Brown Boveri v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok. 2002, s. II-1881, 213 kohta). Sakon alentaminen vastaisi sitä, että sakkojen laskennassa huomioon otettava rikkomisten kesto otettaisiin toiseen kertaan huomioon. Näin ollen komissio ei ollut harkintavaltansa puitteissa missään tapauksessa velvollinen alentamaan sakkoa sillä perusteella, että ilmeinen kilpailusääntöjen rikkominen oli loppunut, oli tämä lopettaminen sitten tapahtunut ennen komission toimenpiteitä tai niiden jälkeen.

121 Väite, joka koskee kantajan yhteistyötä komission kanssa, on siis hylättävä.

Kilpailusääntöjen rikkomisten kesto

122 Alustavasti on muistutettava, että päätöksen 93/82 ja tarvittaessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antamassaan tuomiossa (tuomion 241 ja 242 kohta) esittämien toteamusten mukaisesti Ogefremin kanssa tehty sopimus oli lainvastainen asetuksen N:o 4056/86 voimaantulosta eli ajankohdasta 1.7.1987 alkaen vuoden 1989 syyskuun loppuun asti, toisin sanoen kahden vuoden ja kolmen kuukauden ajan. Lojaliteettijärjestelyihin liittyvä rikkominen alkoi 1.7.1987 ja päättyi vuoden 1989 marraskuun lopussa eli sen kesto oli kaksi vuotta ja viisi kuukautta. Hintataistelualuksiin liittyvä käytäntö kesti vuoden 1988 toukokuusta vuoden 1989 marraskuun loppuun eli puolentoista vuoden ajan.

123 Kyseessä olevat kilpailusääntöjen rikkomiset kuuluvat suuntaviivoissa tarkoitettuun keskipitkän ajan kestävien rikkomisten luokkaan (yhdestä viiteen vuotta). Tältä osin suuntaviivojen 1 kohdan B alakohdasta seuraa, että tämänpituisista rikkomisista sakon lisämäärä, joka määrätään rikkomisen keston takia, voi olla enintään 50 prosenttia rikkomisen vakavuuden perusteella määrätystä määrästä.

124 Suuntaviivoissa ei käsitellä kysymystä siitä, voidaanko sakon määrää, joka määrättiin kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella, korottaa 10 prosenttia kilpailusääntöjen rikkomisen ensimmäisen vuoden perusteella. Tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että suuntaviivojen 1 kohdan B alakohdan valossa kävi ilmi, että kilpailusääntöjen rikkomisen lyhytaikainen eli alle vuoden mittainen kesto on perusteena ainoastaan sille, ettei rikkomisen vakavuuden perusteella määrättyyn määrään tehdä mitään lisäystä (em. asia CMA CGM ym. v. komissio, tuomion 283 kohta).

125 Tästä seuraa vastakkaispäätelmänä, että koska kyseessä olevat kilpailusääntöjen rikkomiset kestivät yli vuoden, komissio saattoi perustellusti tehdä riidanalaisessa päätöksessä implisiittisen toteamuksen, että summaa, johon päädyttiin rikkomisen vakavuuden vuoksi, voitiin korottaa 10 prosenttia jokaista kokonaista vuotta kohti, jonka ajan rikkominen kesti, ja että vajaan vuoden osalta tätä summaa voitiin korottaa 5 prosenttia jokaista yli kuuden kuukauden jaksoa kohti.

126 On siis perusteltua, että sakon määrään lisättiin 20 prosenttia Ogefremin kanssa tehdyn sopimuksen ja lojaalisuussopimusten takia ja 15 prosenttia hintataistelualusten käytännön takia.

127 Näin ollen on aiheellista hylätä väite, joka koskee sakon määrän perusteetonta korottamista rikkomisten keston takia.

128 Edellä todetusta seuraa, että kuudes kanneperuste on hylättävä perusteettomana.

Seitsemäs kanneperuste, joka koskee sitä, että komission tavanomaista käytäntöä ei ole noudatettu

– Asianosaisten lausumat

129 Kantaja väittää, että linjakonferensseja koskevissa asioissa, nyt esillä olevaa asiaa lukuun ottamatta, komissio on aina käyttänyt sakon perustana merikuljetusten reittipalveluiden alan asianomaisten yritysten maailmanlaajuista liikevaihtoa, joka on syntynyt sitä vuotta edeltäneen tilikauden aikana, jonka kuluessa tehtiin päätös, jolla sakko

määrättiin. Kantajan mukaan komissio jätti kuitenkin ilman mitään selityksiä noudattamatta tätä käytäntöä, eikä se esittänyt sakon määräämiselle objektiivista perustaa, joka ei ole syrjivä. Lisäksi kantaja väittää, että komissio poikkesi vuoden 2003 väitetiedoksiannossa esitetyistä tiedoista, että oli erityisen mielivaltaista valita vuosi 1991 vuoden 2003 sijaan (asia T-142/89, Boël v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-867, 133 kohta) ja että tätä valintaa ei perusteltu.

130 Komissio muistuttaa, että sen jälkeen kun suuntaviivat annettiin vuonna 1998, sakon määrän laskemisessa ei ole enää suoraan käytetty kilpailusääntöjä rikkoneen yrityksen liikevaihtoa. Tältä osin riidanalaisessa päätöksessä ei tosiasiallisesti käytetty sakon määrän laskemisen välittömänä perustana kantajan liikevaihtoa, vaan kaikkia muita vuoden 2003 väitetiedoksiannossa mainittuja seikkoja. Lisäksi viitevuoden valinnalla ei komission mukaan ole merkitystä, koska kummassakaan tapauksessa raja, joka on 10 prosenttia kantajan liikevaihdosta, ei ylittynyt.

– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

131 On muistutettava, että määrittäessään sakkojen määrää kulloisenkin rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella komissio ei ole velvollinen laskemaan sakon määrää kyseessä olevien yritysten liikevaihtoon perustuvien määrien pohjalta (yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005, Kok. 2005, s. I-5425, 255 kohta ja em. asia Bolloré ym. v. komissio, tuomion 484 ja 496 kohta).

132 Lisäksi on korostettava, että komissio ei ole sidottu aiempiin päätöksiinsä, etenkään silloin kun kaikki päätökset, joihin vedotaan, on tehty ennen suuntaviivojen soveltamista (ks. tältä osin em. asia Bolloré v. komissio, tuomion 650 kohta). Joka tapauksessa komission aiemmin noudattama käytäntö ei itsessään ole sakkojen määrittämistä koskeva oikeudellinen kehys kilpailuoikeuden alalla, koska tällainen kehys on määritetty ainoastaan asetuksessa N:o 4056/86 (sen em. yhdistetyissä asioissa Tokai Carbon ym. v. komissio annetun tuomion 191 kohta, joka annettiin asetuksen N:o 17 soveltamisen yhteydessä ja jota vastaavasti sovelletaan nyt esillä olevassa asiassa).

133 Komissio saattoi siis perustellusti poiketa aikaisemmasta käytännöstään ja olla ottamatta huomioon kantajan liikevaihtoa sakon määrän laskemista varten, mitä tukee myös se, että komissiolla on laaja harkintavalta sakkojen määrän vahvistamisessa, jotta se voi ohjata yritysten käyttäytymistä kilpailusääntöjen noudattamisen suuntaan (ks. vastaavasti em. yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 172 kohta ja em. asia Cheil Jedang v. komissio, tuomion 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

134 Lisäksi on todettava, että viitevuoden valinnalla ei ole merkitystä laskettaessa rajaa, joka on 10 prosenttia liikevaihdosta ja jota ei pidä ylittää, koska määrätyn sakon määrä ei ylitä tätä rajaa kantajan vuoden 1991 ja vuoden 2003 liikevaihtoon nähden, kun otetaan huomioon riidanalaisessa päätöksessä esitetyt luvut, joita kantaja ei ole riitauttanut.

135 Tästä seuraa, että seitsemäs kanneperuste on hylättävä perusteettomana.

Kahdeksas kanneperuste, joka koskee sitä, että harkintavaltaa on käytetty väärin

– Asianosaisten lausumat

136 Kantaja väittää, että se, että CMDC:lle ei määrätty sakkoa, voidaan selittää vain poliittisilla syillä, jotka eivät liity yhteisön kilpailuoikeuteen ja joilla pyritään kumoamaan zairelainen tavaroiden jakamista koskeva järjestelmä ryhtymättä toimenpiteisiin suoraan Zairea (josta on tullut Kongon tasavalta) vastaan CMZ:n kautta, joka on kokonaan Zairen valtion hallussa. Kantajan mukaan tämän väitteen tueksi voidaan vedota useisiin seikkoihin, kuten olosuhteisiin, joissa aloitettiin menettely, jonka päätteeksi annettiin päätös 93/82 ja joka aloitettiin Zairen lainsäädäntöä koskeneiden kanteluiden seurauksena sekä tiettyjen sellaisten yhteisön ja Zairen välisten neuvotteluiden epäonnistuttua, jotka käytiin Yhdistyneiden kansakuntien kauppa- ja kehityskonferenssin (UNCTAD) käytännesääntöjen tulkintaa koskevan vanhan konfliktin yhteydessä. ETY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan soveltamisesta 1.4.1992 tehdyssä päätöksessään 92/262/ETY (IV/32.450 – Ranskan ja Länsi-Afrikan varustamoyhteisöt) (EYVL L 134, s. 1), joka tehtiin samanaikaisesti päätöksen 93/82 kanssa, komissio ei kantajan mukaan myöskään määrännyt sakkoa afrikkalaisiin kuljetusreitteihin liittyen. Lisäksi kansalliset tai komission korkean tason vastuuhenkilöt totesivat ennen päätöksen 93/82 tekemistä, että kilpailuoikeus ei ollut paras keino huolehtia tavaroiden kuljetuksia Afrikassa koskevasta kysymyksestä ja että CMZ:n velvoittaminen maksamaan sakkoa aiheuttaisi poliittisen ongelman. Lopuksi kantaja kiistää, että komissio voi vedota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antamaan tuomioon, koska harkintavallan väärinkäyttöä koskevan kanneperusteen todettiin kyseisenä ajankohtana olevan ”täysin eri kanneperuste”. Näin ollen riidanalainen päätös tehtiin kantajan mukaan muussa kuin ilmoitetussa tarkoituksessa (asia C-331/88, Fedesa ym., tuomio 13.11.1990, Kok. 1990, s. I-4023).

137 Komissio toteaa, ettei se näe osoituksia harkintavallan väärinkäytöstä siinä, ettei CMDC:lle määrätty sakkoa, ja viittaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antamaan tuomioon, jossa sen mukaan hylättiin sama kanneperuste. Komissio korostaa, että kantajan nyt käsiteltävänä olevan kanneperusteen yhteydessä esittämät väitteet koskevat tosiseikkoja, jotka tapahtuivat ennen päätöksen 93/82

tekemistä, ja että niillä pyritään todellisuudessa riitauttamaan jälleen kerran kyseisen päätöksen perustelut. Komission mukaan tältä osin on todettava, että kantaja ei edes pyrkinyt tarkastamaan, oliko Kongon lainsäädäntö, jota riidanalaisella päätöksellä sen mukaan pyrittiin kiertämään, edelleen voimassa tämän viimeksi mainitun antamisen ajankohtana.

– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

138 On muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan päätöstä tehtäessä harkintavaltaa on käytetty väärin vain, jos objektiivisten, asiaankuuluvien ja yhtäpitävien seikkojen perusteella on selvää, että toimenpide on tehty yksinomaan tai ainakin olennaisilta osin muiden kuin esitettyjen päämäärien saavuttamiseksi (asia C-407/04 P, Dalmine v. komissio, tuomio 25.1.2007, Kok. 2007, s. I-829, 99 kohta ja asia T-143/89, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-917, 68 kohta).

139 On myös muistutettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi asiassa CMB antamansa tuomion 238 kohdassa väitteen, joka koski harkintavallan väärinkäyttöä. Nyt esillä olevassa asiassa kantaja ei ole esittänyt näyttöä sen väitteensä tueksi, jonka mukaan väite, josta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin lausui asiassa CMB antamassaan tuomiossa, oli täysin muu kuin se väite, johon kantaja nyt vetoaa. Päinvastoin väitteet, jotka on esitetty nyt esillä olevassa asiassa esitetyn kanneperusteen tueksi, ovat suurelta osin samat kuin ne, jotka saatettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioitavaksi vuonna 1993 ja jotka koskivat päätöstä 92/262. Joka tapauksessa, kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on edellä todennut viidennen kanneperusteen tutkimisen yhteydessä (ks. edellä 96 kohta), komissiolla oli oikeus olla määräämättä päätöksessä 93/82 sakkoa CMZ:lle sillä perusteella, että sen kaupallinen ja taloudellinen tilanne erosi muiden kilpailusääntöjen rikkomisiin osallisten tuolloisesta kaupallisesta ja taloudellisesta tilanteesta. Vaikka pitää paikkansa, että komissio aloitti tutkinnan, jonka päätteeksi päätös 93/82 tehtiin, eräiden diplomaattisten neuvotteluiden kariuduttua, se että yhteisö käytti ensin tätä keinoa menestyksettä, ei ollut esteenä sille, että komissio käytti sillä kilpailuun liittyvissä asioissa olevaa toimivaltaansa.

140 Joka tapauksessa riidanalaisen päätöksen rakenteesta ja sanamuodosta käy ilmi, että se tehtiin korjaamaan sitä, että sakko, joka kantajalle alun perin määrättiin päätöksessä 93/82 niiden EY 82 artiklan rikkomisten takia, joihin se syyllistyi, kumottiin yhteisöjen tuomioistuimen asiassa CMB antamassa tuomiossa. Ei ole käynyt ilmi, että syyt, joiden kantaja väittää olevan riidanalaisen päätöksen tekemisen taustalla ja jotka on toistettu edellä 136 kohdassa ja jotka kaikki olivat olemassa ennen päätöksen 93/82 tekemistä, ovat todelliset syyt, joiden vuoksi päätös tehtiin, minkä vuoksi on todettava, että harkintavaltaa ei käytetty väärin, kun CMDC:lle jätettiin määräämättä sakko.

141 Kahdeksas kanneperuste ja näin ollen koko kanne on hylättävä perusteettomana.

Oikeudenkäyntikulut

142 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Saman määräyksen 3 kohdan toisen alakohdan mukaisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi velvoittaa asian voittaneen osapuolen korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jotka tuomioistuin katsoo asianosaisen tarpeettomasti tai haitantekona aiheuttaneen toiselle asianosaiselle.

143 On todettu, ettei komissio loukannut kohtuullisessa ajassa toimimisen periaatetta (ks. edellä 39–47 kohta). On kuitenkin muistutettava, että komissio viivytteli hallinnollisen menettelyn uudelleen aloittamista. Noin 37 kuukautta eli yli kolme vuotta kului yhteisöjen tuomioistuimen asiassa CMB antaman tuomion (16.3.2000) ja vuoden 2003 väitetiedoksiannon (15.4.2003) välillä. Koska komissio ei aloittanut menettelyä uudelleen kilpailusääntöjen rikkomisen toteamisen osalta, vuoden 2003 väitetiedoksiannon, joka on vain 12-sivuinen asiakirja, laatiminen ei merkinnyt suurta työmäärää. Laatimista edellyttivät nimittäin vain menettelyn jatkamisen kohdetta koskeva kohta, tiivistelmä päätöksessä 93/82 todetuista rikkomisista, sellaisina kuin ne vahvistettiin

yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa CMB antamissa tuomioissa, sakon määrän laskemisessa käytettyä laskutapaa koskeva kohta ja vanhentumisaikojen noudattamista asetuksen N:o 2988/74 kannalta koskeva kappale. Lisäksi on muistutettava, että tämä viivästyminen, jolle ei esitetty uskottavia perusteluita ja jonka johdosta komissio alensi sakon määrää omasta aloitteestaan 150 000 euroa eli noin 4 prosenttia siitä määrästä, joka riidanalaisessa päätöksessä vahvistettiin, on kokonaan luettavissa komission syyksi.

144 Osa kantajan kanteesta, pääasiallisesti sen ensimmäinen kanneperuste, perustui tälle viivästymiselle.

145 Asian olosuhteita arvioidaan siis oikein, kun päätetään, että kantaja velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmasosasta omista oikeudenkäyntikuluistaan ja korvaamaan kaksi kolmasosaa komission oikeudenkäyntikuluista ja että komissio velvoitetaan vastaamaan yhdestä kolmasosasta omista oikeudenkäyntikuluistaan ja korvaamaan yksi kolmasosa kantajan oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Kanne hylätään.

2) **Compagnie maritime belge SA vastaa kahdesta kolmasosasta omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja se velvoitetaan korvaamaan kaksi kolmasosaa komission oikeudenkäyntikuluista; komissio vastaa yhdestä kolmasosasta omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja se velvoitetaan korvaamaan yksi kolmasosa kantajan oikeudenkäyntikuluista.**

Czúcz Cooke Labucka

Julistettiin Luxemburgissa 1 päivänä heinäkuuta 2008.

E. Coulon O. Czúcz

kirjaaja jaoston puheenjohtaja